

T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI

İŞLETMELER ÜZERİNDEKİ KURUMLAR VERGİSİ YÜKÜNÜN
MUĞLA EKONOMİSİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS

DİLEK KÖSEOĞLU

1041030163

Prof. Dr. ALİ ÇİMAT

Temmuz, 2019

MUĞLA

T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI

İŞLETMELER ÜZERİNDEKİ KURUMLAR VERGİSİ YÜKÜNÜN
MUĞLA EKONOMİSİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

DİLEK KÖSEOĞLU

Sosyal Bilimler Enstitüsünde

“Yüksek Lisans”

Diploması Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Enstitüye Teslim Edildiği Tarih: 05.08.2019

Tezin Sözlü Savunma Tarihi: 03.07.2019

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ali ÇİMAT

Jüri Üyesi: Prof. Dr. Hakan KAHYAOĞLU

Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Mehmet AVCI

Enstitü Müdürü: Prof. Dr. Tuncay ÖĞÜN

Temmuz, 2019

MUĞLA

TUTANAK

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün 29 / 05 / 2019 tarih ve 892 / 2 sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 24 / 6 maddesine göre, İktisat Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Dilek KÖSEOĞLU'nun "İşletmeler Üzerindeki Kurumlar Vergisi Yükünün Muğla Ekonomisi Açısından İncelenmesi" adlı tezini incelemiş ve aday 03 / 07 / 2019 tarihinde saat 11:00'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra 60 dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin kabul edildiğine oy birliği ile karar verildi.

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Ali ÇİMAT

Üye

Prof. Dr. Hakan KAHYAOĞLU

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet AVCI

YEMİN

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “İşletmeler Üzerindeki Kurumlar Vergisi Yükünün Muğla Ekonomisi Açısından İncelenmesi” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

05/08/2019

DİLEK KÖSEOĞLU

**YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DOKÜMANTASYON MERKEZİ
TEZ VERİ GİRİŞ FORMU**

YAZARIN

Soyadı : KÖSEOĞLU

Adı : DİLEK

Referans No: 10274939

TEZİN ADI

Türkçe : İşletmeler Üzerindeki Kurumlar Vergisi Yükünün Muğla Ekonomisi Açısından İncelenmesi

İngilizce : Institutions Tax Load on Business Investigation of Mugla Economy

TEZİN TÜRÜ: Yüksek Lisans

Doktora

Sanatta Yeterlilik

TEZİN KABUL EDİLDİĞİ

Üniversite : Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

Fakülte :

Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü

Diğer Kuruluşlar :

Tarih : 05.08.2019

TEZ YAYINLANMIŞSA

Yayımlayan :

Basım Yeri :

Basım Tarihi :

ISBN :

TEZ YÖNETİCİSİNİN

Soyadı, Adı : ÇİMAT ALİ

Unvanı : Prof. Dr.

TEZİN YAZILDIĞI DİL : Türkçe

TEZİN SAYFA SAYISI : 58

TEZİN KONUSU (KONULARI) :

- Verginin tanımı, çeşitleri, vergi yükü.
- Kurumlar vergisi ve tespiti.
- Muğla ekonomisi ve kurumlar vergisinin incelenmesi.

TÜRKÇE ANAHTAR KELİMELER (En az üç en fazla beş adet):

1. Kurumlar vergisi.
2. Vergi yükü.
3. Ekonomi.
4. İşletme.
- 5.

İNGİLİZCE ANAHTAR KELİMELER:

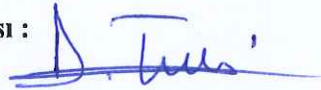
1. Corporate tax.
2. Tax burden.
3. Economy.
4. Business.
- 5.

1- Tezimden fotokopi yapılmasına izin vermiyorum

2- Tezimden dipnot gösterilmek şartıyla bir bölümünün fotokopisi alınabilir

3- Kaynak gösterilmek şartıyla tezimin tamamının fotokopisi alınabilir ✓

Yazarın İmzası :

Tarih : 05.08.2019

ÖZET

Kurumlar vergisi, kurum kazançları üzerinden alınan bir vergi olup, ülkemizde kurumların ayrı bir kanunla vergilendirilmesi 1949 yılında Alman Kurumlar Vergisi Kanunu'ndan yararlanılarak hazırlanan 5422 sayılı kanun ile başlamıştır. Kurumlar vergisi uygulamaları, I. Dünya Savaşını takip eden yıllarda başlamış ve günümüze kadar yaygınlaşarak devletlerin önemli birer gelir kaynağı haline gelmiştir.

Kurumlar vergisinde yer alan muafiyet ve istisnaların günümüzde geçerliliklerini yitirdiği ve bu tür istisnaların kaldırılarak belirli kriterlere bağlanmasının gerekli olduğu düşünülmektedir. Böylece kurumlar vergisi uygulamasının işletmeler üzerindeki etkileri önem kazanmaktadır

Bu çalışmada; kurumlar vergisi yükünün işletmeler üzerindeki etkisi değerlendirilip, bu durumun Muğla ekonomisi açısından ele alınması amaçlanmıştır.

Çalışmanın birinci bölümünde; vergi kavramı, vergi türleri, verginin işletmeler üzerindeki etkileri, Türkiye'deki objektif ve subjektif vergi yüklerine yer verilmiştir. İkinci bölümde; kurumlar vergisinin ekonomiye etkileri mikro ve makro düzeyde incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise Muğla ilinin idari ve sosyo-ekonomik yapısı ile kurumlar vergisi yükü ele alınıp, 2017 verilerine göre ilk 100 şirket üzerinden değerlendirme yapılarak, kurumlar vergisi açısından değerlendirilmiştir.

Vergi yükü açısından değerlendirme yapıldığında, Muğla'da su ürünleri, yat limanı hizmetleri ve maden sanayi dışında vergi ödeyen firmaların ödedikleri tutarların oldukça düşük olduğu belirlenmiştir. Buna göre; genel olarak vergi yükünün, Muğla ekonomisinde fazla bir etkisinin olmadığı söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Kurumlar vergisi, vergi yükü, ekonomi, işletme.

ABSTRACT

Corporate tax is a tax levied on corporate earnings and taxation of corporations in Turkey has been started with the law no. 5422 prepared in 1949 by using the German Corporate Tax Law. Corporate tax practices have started in the years following World War I and have become widespread and have become an important source of income for the states.

It is considered that the exemptions and exceptions in the corporate tax have lost their validity and that such exclusions need to be removed and bound to certain criteria. Thus, the effects of the corporate tax application on the enterprises gain importance.

In this study; The impact of the corporate tax burden on the enterprises is evaluated and it is aimed to examine this situation in terms of Muğla economy.

In the first part of the study; The concept of taxes, types of taxes, the tax impact on businesses, the place has been given to objective and subjective tax burden in Turkey. In the second part; The effects of corporate tax on the economy are examined at the micro and macro level. In the third chapter, the administrative and socio-economic structure of the province of Muğla and the corporate tax burden were taken into consideration and evaluated according to 2017 data from the top 100 companies and evaluated in terms of corporate tax.

In terms of tax burden, it is determined that the amounts paid by the firms paying tax in addition to water products, marina services and mining industry are very low in Muğla. According to this; in general, tax burden does not have much impact on Muğla's economy.

Keywords: Corporate tax, tax burden, economy, business.

ÖN SÖZ

Türkiye’de işletmeler, çeşitli devlet katkıları ile vergi avantajı sağladıkları alanlara ve bölgelere daha fazla ilgi göstermektedirler. Böylece yatırımlar o bölgelerde daha fazla yoğunlaşmaktadır.

Türkiye’de vergi yükü ile ilgili veriler incelendiğinde, vergi yükünün yüksek düzeylerde olduğu gözlenmektedir. Vergi yükünün, yüksek olmasının yanı sıra, bu miktar her geçen yıl artış göstermektedir. Dolaylı vergiler dikkate alındığında, bireysel vergi yükünün çok daha yüksek olduğu görülmektedir.

Kurumlar vergisinin, işletmeler üzerinde büyük bir yük oluşturması gelir dağılımındaki adaletsizlik ve kayıt dışılığın yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Kayıt dışılığın en aza indirilerek, yatırımlara teşvik amaçlı önlemlerin artırılmasıyla, ekonomik kalkınmada önemli bir katkı sağlanabilir.

Bu tezin amacı; özellikle vergi yükü ağır olan Türkiye’de, kurumlar vergisinin işletmeler üzerinde olan etkilerinin incelenmesi ve bu durumun Muğla ekonomisi açısından ele alınmasıdır. Bunun yanı sıra, şirketlerin yatırımlarının istihdam ve toplum üzerindeki etkileri de göz önünde bulundurulmuştur. Türkiye'deki kurumlar vergisi uygulamalarının kurumlar vergisinin ekonomiye etkileri mikro ve makro düzeyde ele alınmıştır. Kurumlar vergisinin üretim, yatırımlar, tasarruflar ve sermaye birikimi üzerinde yarattığı etkiler ve bu etkilerin ekonomiye yansımaları incelenmiştir.

Yüksek lisans tezimde, yardımlarını esirgemeyerek yönlendirmelerde bulunan değerli danışman hocam Prof. Dr. Ali ÇİMAT’a saygı ve teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	I
İÇİNDEKİLER.....	II
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	III
TABLolar LİSTESİ.....	IV
SİMGE VE KISALTMALAR LİSTESİ.....	V
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

VERGİNİN TANIMI, ÇEŞİTLERİ, VERGİ YÜKÜ

1.1. Vergi Kavramı.....	3
1.1.1. Vergi kavramının tanımı.....	3
1.1.2. Verginin amaçları.....	4
1.1.2.1. Mali amaçlar.....	4
1.1.2.2. Mali olmayan amaçlar.....	4
1.1.2.3. Gelirin yeniden dağıtımına ilişkin amaç.....	5
1.1.2.4. Konjonktür politikasına ilişkin amaç.....	5
1.1.2.5. Büyüme politikasına ilişkin amaç.....	6
1.2. Vergi Türleri.....	6
1.2.1. Nakti, ayni ve bedeni vergiler.....	6
1.2.2. Şahıs ve mal vergileri.....	6

1.2.3. Aynı (reel) ve şahsi vergiler.....	7
1.2.4. Dolaysız ve dolaylı vergiler.....	7
1.3. Verginin İşletmeler Üzerindeki Etkileri.....	7
1.4. Türkiye’de Objektif Vergi Yüğü.....	8
1.4.1. Toplam vergi yüğü.....	9
1.4.2. Bölgesel vergi yüğü.....	9
1.4.3. Sektörel vergi yüğü.....	10
1.4.4. Gelir gruplarına göre vergi yüğü.....	10
1.4.5. Bireysel vergi yüğü.....	11
1.4.6. Net vergi yüğü.....	12
1.4.7. Gerçek vergi yüğü.....	12
1.5. Uluslararası Karşılaştırmalar Eşliğinde Türkiye’de Objektif Vergi Yüğü.....	12
1.6. Türkiye’de Subjektif Vergi Yüğü.....	13
1.7. Türkiye’de Subjektif Vergi Yüğü Skoru.....	13

İKİNCİ BÖLÜM

KURUMLAR VERGİSİ VE TESPİTİ

2.1. Kurumlar Vergisi.....	14
2.1.1. Kurumlar vergisi ve gelir vergisi ilişkisi.....	15
2.1.2. Kurumlar vergisinin konusu.....	16
2.1.3. Kurumlar vergisi mükellefleri.....	17
2.1.3.1. Kurumlar vergisinde mükellefiyet çeşitleri.....	17

2.1.4. Kurumlar vergisinde uygulanan muafiyetler.....	17
2.1.5. Kurumlar vergisinde uygulanan istisnalar.....	19
2.1.6. Kurumlar vergisinde matrah tespiti.....	21
2.1.7. Kurumlar vergisinin beyanı ve ödenmesi.....	22
2.1.7.1. Kar payı stopajı.....	23
2.1.7.2. Geçici vergi.....	23
2.1.7.3. Kurumların tasfiyesi, birleşmesi ve devri durumunda vergilendirme.....	24

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MUĞLA EKONOMİSİ VE KURUMLAR VERGİSİNİN İNCELENMESİ

3.1. Muğla İlinin İdari Yapısı.....	25
3.2. Muğla İlinin Sosyo-Ekonomik Yapısı.....	27
3.2.1. Tarım ve hayvancılık.....	28
3.2.1.1. Tarım.....	28
3.2.1.2. Bitkisel üretim.....	32
3.2.1.3. Hayvancılık.....	35
3.2.1.4. Su ürünleri.....	39
3.2.2. Turizm.....	40
3.2.3. Endüstri.....	42
3.2.3.1. Madencilik.....	42
3.2.3.2. Yenilenebilir enerji.....	44

3.2.3.3. Yat imalatı.....	44
3.3. Muğla İlinin Kurumlar Vergisi Y¼k¼.....	46
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	53
KAYNAKLAR.....	57

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 3.1. Muğla İlçeleri Tarımsal Alan Büyüklükleri.....	28
Şekil 3.2. Örtü Altı Sebze Yetiştiriciliği Alanı ve Örtü Altı Domates Üretim Miktarı...32	
Şekil 3.3. Badem Üretim Alanı ve Badem Üretim Miktarı.....	34
Şekil 3.4. Nar Üretim Alanı ve Nar Üretim Miktarı.....	34
Şekil 3.5. Washington Portakal Üretim Alanı Washington Portakal Üretim Miktarı.....	34
Şekil 3.6. Zeytin (Yağlık) Üretim Alanı ve Zeytin (Yağlık) Üretim Miktarı.....	35
Şekil 3.7. Muğla Büyükbaş Hayvan Sayısı İstatistiği.....	35
Şekil 3.8. Muğla İlçeleri Büyükbaş Hayvan Sayısı.....	36
Şekil 3.9. Muğla Küçükbaş Hayvan Sayıları İstatistiği.....	37
Şekil 3.10. Muğla İlçeleri Küçükbaş Hayvan Sayısı.....	38
Şekil 3.11. Muğla'daki Toplam Kovan Sayısı ve Muğla'daki Toplam Bal Üretimi.....	38

TABLolar LİSTESİ

Tablo 3.1. Muğla ve İlçelerinin Yüzölçümü.....	25
Tablo 3.2. Muğla İlçelerinin Nüfus Yapısı-Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi.....	26
Tablo 3.3. Muğla İlinin Yıllara Göre Nüfus Grafiği.....	26
Tablo 3.4. Organik Bitkisel Üretim Miktarı.....	29
Tablo 3.5. Muğla’da Organik Üretimde Faaliyet Gösteren İşletmeler.....	30
Tablo 3.6. Muğla’nın Tarıma Dayalı Sanayi İşletmeleri.....	31
Tablo 3.7. Muğla’daki İlk 1000 İhracatçı Su Ürünleri Sektörü Firmaları.....	39
Tablo 3.8. Muğla İline Gelen Turistlerin Yıllara Göre Dağılımı.....	40
Tablo 3.9. Muğla İli Eko Turizm Potansiyel Alanları.....	41
Tablo 3.10. Muğla İli Maden Potansiyelleri.....	43
Tablo 3.11. Muğla İlindeki Yürürlükte Olan Yenilenebilir Enerji Tesisleri.....	44
Tablo 3.12. Türkiye’de İllere Göre Kurumlar Vergisi Faal Mükellef Sayıları.....	46
Tablo 3.13. 2017 Vergilendirme Dönemi Kurumlar Vergisi Muğla İlk 100 Sıralaması.....	48

SİMGE VE KISALTMALAR LİSTESİ

Kısaltmalar	Açıklama
GEKA	Güney Ege Kalkınma Ajansı
GES	Güneş Enerjisi Santrali
GSMH	Gayri Safi Milli Hasıla
GTHB	Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı
GVK	Gelir Vergisi Kanunu
HES	Hidroelektrik Santrali
KDV	Katma Değer Vergisi
kg	Kilogram
KVK	Kurumlar Vergisi Kanunu
kW	Kilowatt
m ²	Metre kare
MW	Megawatt
ÖTV	Özel Tüketim Vergisi
RES	Rüzgar Enerjisi Santrali
TİM	Türkiye İhracatçılar Merkezi
TUIK	Türkiye İstatistik Kurumu
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
VUK	Vergi Usulü Kanunu

GİRİŞ

Vergi, devletin kamusal hizmet giderlerini ve bu borçları sonucu oluşan yüklerini kendi denetiminde gerçek ve tüzel kişilerden aldığı nakittir. Vergi; devlete gelir sağlamanın dışında gelir dağılımı, yatırımların dengeli dağılımı, dış ödemeler bilançosu, açığın giderilmesi ve ekonomik istikrarı sağlamada da önemli bir faktördür.

Vergi cezaları düşük ve sürekli vergi affı çıkmakta olan Türkiye’de bu politikalar vergi toplanmasında gerekli özenin olmadığını göstermektedir. Dolaylı vergiler, geliri ve refah düzeyini arttırıcı oranlarla bireylerin gelirlerinde azalma olmadan uygulandığında verginin verimliliği daha fazla olacaktır.

Vergi yükü, verginin ödenmesi sonucu mükelleflerin gelirlerinde veya servetlerinde bir azalmaya neden olmasıdır. Verginin ölçülen kısmına objektif vergi yükü, ölçülemeyen kısmını da subjektif vergi yükü denir.

Vergi baskısı ve vergi tazyiki gibi kavramlarla ifade edilen subjektif vergi yükü, bireylerin vergi dolayısıyla hissettiği psikolojik baskıyı belirtmektedir. Subjektif vergi yükünün belirlenmesi birçok açıdan önemli olup, öncelikle vergilemenin sınırlarının belirlenmesi açısından gerekmektedir.

Objektif vergi yükü, ülkelerin maliye politikaları açısından karşılaştırılmasını sağlayan bir gösterge olup, tek başına ülkenin maliye politikalarını değerlendirmek için yeterli değildir. Ayrıca, ülkelerin siyasi yapıları ve kamu kesiminin büyüklüğü gibi kavramlar objektif vergi yükünü değiştirebilir.

Türkiye’de mevcut gelir vergisi, mükelleflerin kişisel ve ailevi durumlarını dikkate alan subjektif karakterlidir. Vergilenebilir kapasitenin bireysel olarak belirlenmesi açısından vergilemede adaleti sağlamada daha uygun bir vergi türüdür.

Sektörel vergi yükü hesaplamaları hangi sektörde vergi tahsilatında zorluklar yaşandığı, vergi kaçırma ve vergiden kaçınma eğilimlerinin daha fazla olduğunun belirlenmesi ve vergi idaresinin etkinliği açısından önemlidir.

Sağlanan kamusal yararın net olarak ölçülmesi mümkün olmadığından, gerçek vergi yükünün net bir şekilde belirlenmesi de mümkün değildir.

Kurumlar vergisi, devletler için önemli bir gelir kaynağıdır. Bu kaynak, ülkelerin dönemsel gelişmelerine bağlı olarak belirlenen ekonomik politikalara göre farklılıklar oluşturmuştur. Devletin, iktisadi yönden baskın olduğu ülkelerde, kurumlar vergisi oranının yüksek olması sonucunda, devlet gelirleri ve yatırım imkânları artış göstermektedir.

Kurum gelirlerinin önce kurum vergisine, sonrasında ise kurum gelirlerinin ortaklara kar payı olarak dağıtılması ile gelir vergisine dâhil olmasıyla gelir vergisi ile kurumlar vergisi arasındaki bu ilişki, çifte vergilemeyi ortaya çıkarmaktadır.

Kurumlar vergisi, hisse başına düşen kar payının ve dağıtılmayan karların hacminin azalması ve buna bağlı olarak hisse senetleri fiyatlarını negatif yönde etkilemektedir.

Kurumlar vergisinin şirketleşme üzerindeki etkisine bakıldığında, yıllık verilerde şirketleşme üzerine olumsuz bir etki yaratmadığı belirlenmiştir. Şirketleşme oranları ile kurumlar vergisi tahsilatları arasındaki ilişkiye göre, şirketleşmenin artmasıyla reel olarak kurumlar vergisi tahsilatının da arttığı söylenebilir.

Yapılan çalışmalara göre; kurumlar vergisi üretime, milli gelire, tasarruflara, sermaye birikimine ve yatırımlara negatif bir etkide bulunmamıştır. Bu durumun, ekonomik gelişmeye engel teşkil etmediği belirlenmiştir.

Kurumlar vergisi oranı 2003'de % 30 iken, 2006 yılından 2017 yılına kadar % 20 oranda seyretmiştir. 2018-2019 yıllarında ise % 22 oranındadır. 2006 yılı öncesi kurumlar vergisi oranının fazla olması nedeniyle, kurumlar vergisi ile gelir vergisi birbirini tamamlayıcı bir nitelik kazanamamıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

VERGİNİN TANIMI, ÇEŞİTLERİ, VERGİ YÜKÜ

1.1. Vergi Kavramı

1.1.1. Vergi kavramının tanımı

Vergi, devletin kamusal hizmet giderlerini ve bu borçları sonucu oluşan yüklerini kendi denetiminde gerçek ve tüzel kişilerden aldığı nakit olarak tanımlayabiliriz.

Bu kapsamda verginin unsurları;

1. Egemenlik gücüne dayanması,
2. Karşılıksız olması,
3. Önceden belirlenmiş kurallara uygun olarak, gerçek ve tüzel kişilerden alınması,
4. Cebri olması.

Vergiyi oluşturan unsurlar, özellikle vergi kavramı hakkında maliye politikasında zamana ve modele göre farklılıklar oluşturmaktadır (Büyükçulcu, 2006:4).

Vergi; devlete gelir sağlama aracının yanı sıra sosyal, ekonomik ve siyasi amaçları için de kullanılmakta olup; gelir dağılımı, yatırımların dengeli dağılımı, dış ödemeler bilançosu, açığın giderilmesi ve ekonomik istikrarı sağlama konusunda da önemli bir faktördür (http://dergiler.sgb.gov.tr/calismalar/maliye_dergisi/yayinlar/).

Vergi yükünün tespitinde yapılacak olan hesaplamalarla elde edilen değer dışında, toplanan vergilerle yapılan kamu yatırım ve hizmetlerinden elde edilen getirilerin geri dönüşü de vergi yüküne oldukça büyük oranda etki etmektedir (İşler, 2010:5).

Vergi cezaları düşük ve sürekli vergi affı çıkmakta olan Türkiye’de bu politikalar vergi toplanmasında gerekli özenin olmadığını göstermektedir. Dolaylı vergileri, geliri ve refah seviyesini arttırıcı oranlarla bireylerin gelirlerinde azalma olmadan uygulanırsa verginin verimliliği daha fazla olacaktır (Kavuran, 2009:32).

Vergi yükünün dağılımındaki dengesizlik, ülkemizde vergi yükü ile ilgili sorun, teşkil etmektedir (Kırbaş, 1998:293).

Ülkemizde 2006 yılı ve sonrasında ücret kesintisi yaklaşık % 28,4 iken, AB ülkelerinde ise bu oran % 17,1'dir (Süngü, 2006:56).

Ülkemiz nüfusunun tahmini % 40'ı ücretli iken gelişmiş ülkelerde bu oran yaklaşık olarak % 70-80 kadardır (Şeker, 1997:139).

1.1.2. Verginin amaçları

Vergi, kamu finansmanını sağlayan önemli bir faktör olup, günümüze kadar vergi oranları, konjonktürel dönem içinde sürekli olarak artış göstermektedir (Büyükçulcu, 2006:6).

1.1.2.1. Mali amaçlar

Kamu giderlerinin yüksek olduğu ve sanayileşmekte olan ülkelerde, vergi gelirlerinde de artış sağlayabilecek pozitif gelir esnekliği sağlanmalıdır.

Vergilemenin tespitinde kullanılan “objektif” ve “subjektif” nitelikteki faktörler şunlardır:

1. Kişi başına düşen gelir düzeyi,
2. Gelir dağılımı,
3. Ekonominin paraya çevirme derecesi,
4. Verginin niteliği,
5. Vergi ahlakı gibi (Büyükçulcu, 2006:7).

1.1.2.2. Mali olmayan amaçlar

Vergi, mali olmayan amaçlar için de uygulanmakta olup, bu amaçların önem kazanması sonucunda negatif yönde mali amacı etkiler. Bu nedenle, etkin vergileme sistemi kullanılmalıdır.

Vergilemenin sosyal amacı, gelir dağılımındaki adaletsizliği önlemektir. Piyasa ekonomisi kurallarına göre, gelir dağılımındaki dengesizlikten dolayı devletin bu dengeyi sağlaması için piyasaya müdahale etme gerekliliği söz konusu olabilir. (Büyükçulcu, 2006:7).

1.1.2.3. Gelirin yeniden dağıtımına ilişkin amaç

Vergilemenin, piyasaların gelir dağılımındaki düzensizliği azaltmak için kullanılmasını öngören Wagner, özellikle kamusal ve sosyal harcamaların giderek artmasıyla bilimsel çalışmalar yapılması gerektiğini belirterek, vergiyi sadece ahlaki ve sosyal nedenlere dayandırarak, Keynes'in teorisinden sonra iktisadileştirmiştir. Keynes, "geliri yeniden dağıtıcı" bir vergileme ile yüksek gelirleri düşürüp, destekleyerek tüketim eğilimi ve efektif talebin yükseltilmesine buna bağlı olarak, istihdam seviyesinin artırılması gerektiğini belirtmiştir (Büyükçulcu, 2006:8).

1.1.2.4. Konjonktür politikasına ilişkin amaç

Konjonktürel dalgalanmalar ekonomiyi olumsuz etkiler. Vergi politikasıyla bu dalgalanmaları önleyici ve azaltıcı yönde çalışmalar yapılmakta olup, konjonktürel istikrarın sağlanması için;

- Tam istihdamın,
- Fiyat istikrarının,
- Dış ekonomik dengenin bir arada sağlanması gerekmektedir.

Modern maliye politikalarında, konjonktürel dalgalanmaların azaltılması ve antikonjonktürel bir bütçe politikasının uygulanması öngörülmektedir. Klasik bütçe teorisine göre, bütçe dengeli bir biçimde olmalıdır. Ancak, buhran döneminde vergi gelirlerinde oluşan azalmayla birlikte, bütçe açıkları da oluştuğu için, vergi oranları artırılmalı veya yeni vergiler uygulamaya konulmalıdır. Böylece konjonktürün refahı iyileştirmesi için vergi gelirleri artarak bütçede fazlalık meydana gelir. Bunun sonucunda vergi yükünün düşürülmesi gereklidir.

Modern bütçe teorisine göre uygulanan vergi politikası, konjonktürel dalgalanmaların artması, refah döneminde vergi yükünün azaltılması, yüksek olan yatırım ve tüketim eğilimini arttırarak enflasyonu etkilediğini savunur.

Özetlenecek olunursa; modern maliye teorisi, konjonktürün daralma dönemlerinde vergi yükünün hafifletilmesini, genişleme dönemlerinde ise vergi yükünün arttırılmasını gerektiğini savunan bir teoridir. (Büyükçulcu, 2006:9).

1.1.2.5. Büyüme politikasına ilişkin amaç

Devlet, ekonomik büyüme ve kalkınmayı sağlamak için vergi, harcama ve borçlanma politikası uygulamaktadır. Vergileme, özellikle sanayileşmekte olan ülkelerde etkin olarak kullanılmakta olup, gelişmemiş bir para piyasası ve iç kaynak yetersizliğinin olduğu durumlarda, kamu kaynakları için temel bir araç olarak kullanılması gereken vergi politikaları yöntemi olmalıdır (Büyükçulcu, 2006:10).

1.2. Vergi Türleri

Vergi türleri; verginin konusuna, mükelleflerin şahsi durumlarına, tarife şekline ve yansımaya bağlı olarak çeşitli şekillerde sınıflandırılabilir.

1.2.1. Nakti, ayni ve bedeni vergiler

Günümüzde kullanılmamakta olup, bazı istisnalar dışında vergiler nakdi olarak ödenmektedir. Fakat yirminci yüzyıla kadar mal ya da hizmet olarak ödenen ayni vergilerin oranı oldukça yüksektir (Büyükçulcu, 2006:12).

1.2.2. Şahıs ve mal vergileri

Şahıs vergisinde, mükellefin fiziki olarak varlığı söz konusudur. Baş vergileri, şahıs vergilerinin tipik örneğidir. İlkel toplumlarda, bireylerin ekonomik güçleri de birbirlerine eşit olduğundan şahıs vergilerine, şahıs başına eşit miktarda baş vergisi adı da verilmektedir.

Mal vergisinde ise baş vergilerinin dışındaki bütün vergiler yer almaktadır. Baş vergileri de mal vergisi olarak nitelendirilebilir. Çünkü baş vergisi de yükümlünün mallarından ödenmektedir. Bu tür vergilerin günümüzde geçerliliği yoktur (Büyükçulcu, 2006:12).

1.2.3. Ayni (reel) ve şahsi vergiler

Yükümlünün şahsi ve ailevi durumu önemsenmeden bir ekonomik unsurdan alınan vergilere, ayni vergi denilmektedir. Vergi yükümlüsünün şahsi ve ailevi durumunu dikkate alarak ödeme gücünün tümü dahil edilerek alınan vergilere şahsi vergiler denir (Büyükçulcu, 2006:13).

1.2.4. Dolaysız ve dolaylı vergiler

Dolaylı ve dolaysız olarak vergiler ikiye ayrılmaktadır. Kişilerin devletten bir hizmet almaları veya bir malı satın almaları sonucunda alınan vergilere dolaylı vergi denir. Dolaylı vergilere örnek; tekel, benzin ve KDV olabilir. Ticaret ile uğraşanların gelirlerinden veya ücretli çalışanların ücret ve maaşlarından alınan vergiye ise dolaysız vergi denir.

Dolaylı ve dolaysız vergilerin, toplam vergi içindeki payının incelenmesi, vergi yükünün adil ve dengeli olması açısından önemlidir.

Türkiye'deki vergi uygulamaları, anayasanın 73. maddesine göre "Herkes, kamu giderlerini karşılamak üzere mali gücüne göre vergi ödemekle yükümlüdür." maddesine ters düşmektedir. Ayrıca "Vergi yükünün adaletli ve dengeli dağılımı, maliye politikasının sosyal amacıdır." ilkesiyle de çatışmaktadır (Büyükçulcu, 2006:14).

1.3. Verginin İşletmeler Üzerindeki Etkileri

İşletmeler ticari faaliyetlerini yürütürlerken, her zaman mal ya da hizmet satışlarının gelirlerini yüksek tutmak, bu mal ya da hizmetlerin maliyetlerini de minimum seviyeye indirmek için çalışarak, brüt satış karlarını kazanırlar.

İşletmenin brüt satış karına diğer faaliyetlerden kazandıkları gelirler eklenir ve aynı dönem içinde yapmış oldukları diğer giderler de brüt satış karından çıkarılarak, işletmenin dönem karı ortaya çıkar.

Vergi, işletme sahibi ve ortaklarının veya şirket tüzel kişiliğinin tasarrufundan, belli taksitlerle alınarak devlete ödenir. İşletme üzerindeki vergi yükü; devletin aldığı vergi miktarı, işletmenin bu vergiyi hesaplamak için kullandığı dönem karına bölüldüğünde oluşan kar üzerinden hesaplanır. Devlete ödenen vergi şirket açısından bir maliyet oluşturmaktadır. Bu amaçla, işletmeler oluşan bu maliyeti minimize etmek için vergi planlaması yapmaktadırlar (Kavak, 2008:6).

1.4. Türkiye'de Objektif Vergi Yükü

Objektif vergi yükü, belirli bir dönemde ödenen vergi ve benzeri ödemelerin, aynı dönem içinde elde edilen gelire oranıdır. Kamusal harcamalarda zaman içinde meydana gelen artışlar, beraberinde bu harcamaları finanse etmenin en doğal aracı olan vergilerde de ciddi artışlara neden olmuştur.

Vergi yükünün sayısal değerlerle ifadesi olan objektif vergi yükü kavramı, küresel ekonomik karşılaştırmalar, dönemler itibariyle milli gelirin ne kadarının kamu kesimine aktarıldığı, vergi yükünün bölgeler ve sektörler itibariyle dağılımı gibi amaçlara yönelik olarak, incelenmeye başlanmıştır.

Vergi yükü ile birlikte ekonomik gelişme, istikrar ve gelir dağılımı gibi konular, vergi politikasının yönlendirilmesi için kullanılmıştır. Buna göre, vergi yükü türleri;

- Toplam vergi yükü,
- Bölgesel vergi yükü,
- Sektörel vergi yükü,
- Gelir gruplarına göre vergi yükü,
- Kişisel vergi yükü,
- Toplumsal vergi yükü,
- Net vergi yükü,
- Gerçek vergi yüküdür (Büyükkaplama, 2017:10).

1.4.1. Toplam vergi yükü

Objektif vergi yükü kavramlarından biri olup, belli bir zamanda toplanan bütün vergilerin aynı dönemin Gayri Safi Milli Hâsılası'na oranı şeklinde tanımlanan sayısal bir değerdir. "*Toplam Vergi Yükü = Vergi Gelirleri Toplamı / GSMH*" şeklinde formüle edilmektedir. Bu değerın büyüklüğünü belirleyen iki faktör bulunmaktadır. Biri, vergi gelirleri toplamı, diğeri ise GSMH'dır. Toplam vergi yükü hesaplarında kullanılan unsurlar şunlardır:

- Genel bütçe vergi gelirleri,
- Katma bütçeli idarelerin vergi gelirleri,
- Yerel yönetimlerin vergi, resim, harç ve benzeri gelirleri,
- Parafiskal gelirler (Sosyal güvenlik kurumları katılım payları),
- Vergiye benzer fon gelirleri.

Vergi yükünün makro düzeyde ele alındığı toplam vergi yükü, genellikle uluslararası karşılaştırmalarda kullanılmaktadır. Toplam vergi yükü karşılaştırması yaparken ülkelerin GSMH büyüklüklerini marjinal fayda prensibi ile birlikte değerlendirmek gerekir. Gelir arttıkça gelirin marjinal faydasının azalacağı görüşüne göre, toplam vergi yükünün eşit olabilmesi için iki ülkenin GSMH büyüklüklerinin de birbirine eşit olması gerekmektedir. Vergi yükü birbirine eşit olan iki ülkeden GSMH'sı düşük olan ülkenin toplam vergi yükü, marjinal fayda prensibi dikkate alındığında, GSMH'sı fazla olana göre daha yüksek çıkacaktır (Büyükkaplama, 2017:12).

1.4.2. Bölgesel vergi yükü

Bölgesel vergi yükü, iki farklı biçimde ele alınmaktadır. Bunlardan biri, bölgenin ödediği toplam vergilerin ülke GSMH'sına oranı, diğeri ise bölgenin ödediği toplam vergilerin bölge gelirin oranıdır. Bölgesel vergi yükü hesaplamaları bölgesel dengesizlikler ve bölgesel kalkınma konusunda karşılaştırmalar yapabilme bakımından gereklidir. Bölgeler arası vergi yükü karşılaştırmaları için *Bölgenin ödediği toplam vergi / Bölgenin toplam geliri* uygun bir veridir. Bir bölgenin üretim faktörlerinin yoğunlaştığı yağılma bölgesi olması durumunda, bu bölgenin vergi yükü daha yüksek çıkacaktır.

Bölgesel vergi yükü karşılaştırmalarında dikkat edilmesi gereken bir başka husus bölgesel gelişmişlik farklarıdır. Diğerlerine göre daha gelişmiş ve kişi başına GSMH'nın yüksek olduğu bir bölgenin vergi yükü ile kişi başına GSMH'nın düşük olduğu bir bölge karşılaştırıldığında, genellikle gelişmiş bölgenin vergi yükü yüksek çıkacaktır (Büyükkaplama, 2017:14).

1.4.3. Sektörel vergi yükü

Sektörel vergi yükü, çeşitli sektörlerin üzerindeki vergi yükünü ölçmek amacıyla kullanılır. Sektörel vergi yükü hesaplarında “sektörün ödediği toplam vergilerin GSMH'ya oranı” şeklindeki formül kullanıldığı gibi, “sektörün ödediği toplam vergilerin sektör gelirlerine oranı” ayrıca, “sektördeki kişi başına düşen vergi/sektördeki kişi başına düşen gelir” oranı da kullanılabilir. Sektörel vergi yükü analizlerinin ekonomideki önemlerine göre tarım, imalat sanayi, ulaştırma, turizm, inşaat, tekstil, beyaz eşya, otomotiv gibi çok sayıda sektör üzerinde yapılması mümkündür.

Vergi idaresi açısından bakıldığında, vergi denetimlerinde bir yön belirlemek için sektörel vergi yükü hesapları önemlidir. Hangi sektörlerde vergi tahsilâtında zorluklar yaşandığı, vergi kaçırma ve vergiden kaçınma eğilimlerinin hangi sektörlerde daha fazla olduğunun belirlenmesi, vergi idaresinin etkinliği açısından önemlidir (Büyükkaplama, 2017:15).

1.4.4. Gelir gruplarına göre vergi yükü

Ücret, Gelir Vergisi Kanunu'nun 61. Maddesine göre, işverene tabi ve belirli bir işyerine bağlı olarak çalışanlara hizmet karşılığı verilen para ile ödenen değerdir. Gerçek kişilerin bir takvim yılı içinde elde etmiş oldukları ücret gelirleri üzerinden gelir vergisi alınmaktadır. Ücretin; kasa tazminatı, ödenek, zam, avans, tahsisat, aidat, huzur hakkı, ikramiye, prim, gider karşılığı ve başka isimler altında ödenmiş olması veya bir ortaklık ilişkisi olmadan gelirin yüzdesi olarak ortaya çıkan ücretin niteliğini etkilemez.

Kamu personeline ait çeşitli personel kanunları ile teşkilat kanunlarıyla yapılan düzenlemeler sonucunda getirilen muafiyet, istisna ve indirimler sonucunda kamu personelinin vergi yükleri farklılaşmaktadır. Vergileme ilkeleri ekonomik, sosyal, mali,

ahlaki gibi yönlerden etkili olmayan vergi türleri ve tekniklerinin yerine daha etkinlerinin vergi sisteminde yer almasını olanak sağlayan vergilemeyi mevzuat ve uygulama bakımından daha etkili olabilmesi için uygulanmışlardır.

Vergilendirmeye ilişkin ilkeler 1982 Anayasası'nın siyasi haklar ve ödevler bölümünün vergi ödevi konulu 73. maddesinde yer almıştır. Anayasal vergilendirme ilkeleri; Verginin genelliği, verginin kamu giderlerinin karşılığı olması, verginin mali güce göre alınması, verginin adil ve dengeli dağılımı. Verginin yasallığı ilkesinden oluşmaktadır.

Ödeme gücünün kaynağı, varlığı ve dayanağı mali gücü oluşturur. Kanun koyucunun vergilendirmede kişilerin mali güçlerini de dikkate alması gerekmektedir.

Herhangi bir mal ayrımı yapılmadan mali gücü olan tüm bireylerin vergi yüküne katılmasını ve vergi ödemesine vergide genellik ilkesi olarak adlandırılır. Mali güce göre vergilendirme, verginin yükümlülerin kişisel ve ekonomik durumlarına göre belirlenmesidir (Büyükkaplama, 2017:15).

1.4.5. Bireysel vergi yükü

Bireysel vergi yükü, kişinin belirli bir dönemde ödediği toplam vergilerin, aynı dönemde elde ettiği toplam gelirin oranı şeklinde tanımlanır. Bireyin ödediği vergi miktarı ile geliri arasındaki fonksiyonel ilişkinin objektif ve subjektif unsurlar taşınmasından, bireysel vergi yükü tanımlamaları yapılırken objektif bireysel vergi yükü ve subjektif bireysel vergi yükü ayrımı yapılması uygun olacaktır.

Vergilenebilir kapasite ülke düzeyinde belirlenip, bu kapasite üzerinden belirli bir oranda vergileme yapıldığında, vergi mükellefi olan herkese eşit muamele yapıldığı sonucu ortaya çıkmayacaktır. Çünkü herkesin kişisel ve ailevi durumu aynı değildir. Bu nedenle, vergide adaletin sağlanması konusunda alınacak önlemler uygulanmalıdır.

Türkiye'de mevcut gelir vergisi, mükelleflerin kişisel ve ailevi durumlarını dikkate alan subjektif karakterli bir vergidir ve vergilenebilir kapasitenin bireysel olarak belirlenmesi diğer vergilere göre, vergilemede dikey adaleti gerçekleştirmeye daha uygundur.

Bireysel vergi yükü, dolaylı ve dolaysız bireysel vergi yükü olarak ikiye ayrılır. Dolaysız vergi yükü, bireyin dolaysız olarak vergi ödemelerinin parasal tanımı olarak kabul edilmekte ve bu nedenle, dolaysız vergi yüküne *parasal yük* de denilmektedir.

Dolaylı vergi yükü ise, bireyin vergi ödemesi sonucu ekonomik refah düzeyindeki değişimleri de dikkate alan bir kavramdır, dolaylı vergi yüküne *reel vergi yükü* de denilmektedir.

Birey kendi vergi yükünü diğer bireylerle karşılaştırıp, daha fazla vergi ödediğini gördüğünde adalet algısı zayıflayacak ve devlet kurumlarına karşı güveni azalacaktır (Büyükkaplama, 2017:17).

1.4.6. Net vergi yükü

Net Vergi Yükü: $(\text{Ödenen Toplam Vergi-Sağlanan Kamusal Yarar}) / \text{Toplam Gelir}$
Toplam Net Vergi Yükü: Vergi Gelirleri Toplamı - (Mali Yardımlar + Transfer Harcamaları) / GSMH şeklinde formüle edilmektedir.

Toplam net vergi yükünü hesaplamak mümkün olmakla birlikte, bireysel net vergi yükünü hesaplamak kolay değildir, çünkü bireyin yararlandığı kamusal hizmetlerden yarı kamusal ve özel olanları kısmen veya tamamen fiyatlandırmak mümkün olmasına rağmen, tam kamusal mal ve hizmetleri bireysel olarak fiyatlandırmak mümkün değildir (Büyükkaplama, 2017:19).

1.4.7. Gerçek vergi yükü

Gerçek Vergi Yükü: (Ödenen Toplam Vergi+Yansıyan Vergiler)-(Sağlanan Kamusal Yarar+Yansıtılan Vergiler)/Toplam Gelir şeklinde formüle edilmektedir.

Formülde yer alan tüm değerleri hesaplamak mümkün olsa da sağlanan kamusal faydanın net olarak ölçülmesi mümkün olmadığından, gerçek vergi yükünün sağlıklı bir şekilde belirlenmesi de mümkün değildir (Büyükkaplama, 2017:20).

1.5. Uluslararası Karşılaştırmalar Eşliğinde Türkiye'de Objektif Vergi Yükü

Objektif vergi yükü, ülkelerin maliye politikaları açısından karşılaştırılmasını sağlamaktadır. Bunun yanında, ülkelerin uluslararası standartlara uygunluk gereği periyodik olarak gayri safi milli hâsıllarını ve vergi gelirlerini yayınlamaları, objektif vergi yükünün hesaplanmasını sağlar. Ancak objektif vergi yükü değerleri, tek başına ülkelerin maliye politikalarını değerlendirmek için yeterli değildir (Büyükkaplama, 2017:21).

1.6. Türkiye'de Subjektif Vergi Yüğü

Vergi baskısı ve vergi tazyiki gibi kavramlarla da ifade edilen subjektif vergi yüğü, bireylerin vergi dolayısıyla hissettiğı psikolojik tazyiki belirtmektedir. Subjektif vergi yükünün belirlenmesi vergilemenin sınırlarının belirlenmesi açısından, mükelleflerin algıladıkları yükün belirlenmesi gerekmektedir (Büyükkaplama, 2017:21).

1.7. Türkiye'de Subjektif Vergi Yüğü Skoru

2016 yılının ilk sekiz ayında bütçe gelirlerinin; gelir vergisi yüzde 80,9'u, vergi dışı gelirleri yüzde 19,1'ini meydana getirmiştir. 2017 yılının ilk sekiz ayında ise gelir vergisi yüzde 83,9'unu, vergi dışı gelirler ise yüzde 16,1'ni oluşturmuştur. Bu dönemde dolaysız vergiler, yüzde 16, dolaylı vergiler ise yüzde 8,5 yükselmiş ayrıca bu dönemde dolaysız vergilerin toplam vergi gelirleri içindeki payı, 1,5 puan artarak yüzde 32,8'den yüzde 34,3'e ulaşmıştır. 2016 yılının ilk sekiz aylık döneminde alınan vergi gelirleri 2017 yılının ilk sekiz aylık dönemine göre yüzde 16,6 artış göstermiştir. Genellikle ücretler üzerinden yapılan kesintilerden oluşan gelir vergisi tahsilatları 2017 yılının aynı dönemine göre yüzde 12,1 artış göstererek 62,7 milyar lira olarak gerçekleşmiştir. Bu dönemde, asgari ücrete ve memur maaşlarına yapılan zamlara yanında menkul sermaye iratlarından yapılan kesintiler de gelir vergisi tahsilatını pozitif yönde etkilemiştir.

Kurumlar vergisi, 2017 yılının aynı dönemine göre yüzde 27,1 artarak 30,8 milyar lira olarak gerçekleşmiş olup, bu artışta imalat, finans ve perakende sektörleri önde gelmiştir. Bu dönemde alınan KDV gelirleri 2017 yılının aynı dönemine göre yüzde 12,2 artış göstererek 33,7 milyar lira olarak gerçekleşmiş olup, bu artışta ılımlı iç talep ile fiyatlar genel seviyesindeki artışların KDV matrahını artırmasında etkili olmuştur. Aynı yılın ilk sekiz ayında Özel Tüketim Vergisi (ÖTV) gelirleri 2017' e göre yüzde 11,7 artarak 76,2 milyar lira olarak gerçekleşmiştir. Bu dönemde tütün mamullerinden alınan ÖTV gelirleri fiyat ve tüketimdeki artış sebebiyle 2017 yılının aynı dönemine göre yüzde 21,7 artış göstermektedir. ÖTV gelirleri içinde yüzde 46,3 gibi yüksek oranda yer alan petrol ve doğal gaz ürünleri üzerinden sağlanan yüzde 7,3, motorlu taşıtlar üzerinden sağlanan ise yüzde 6,3 oranında artış göstermiştir (Büyükkaplama, 2017:23).

İKİNCİ BÖLÜM

KURUMLAR VERGİSİ VE TESPİTİ

2.1. Kurumlar Vergisi

Kamu tüzel kişiliklerin veya devletin, kamusal harcamalarını karşılamak için, yasal kurallara uymak koşuluyla hukuki cebir altında, özel bir karşılık olmaksızın geri verilmemek üzere gerçek ve gerçek olmayan bireylerden aldıkları paradır. (Nadaroğlu, 2000:217).

Vergi türleri; servet, gelir ve harcamalar üzerinden alınan vergiler ve servet vergileri olarak ayırimlandirilabilir. Gelir üzerinden alınan vergilere gelir vergisi denilmekte olup, bunlar ise; gerçek kişilerin gelir vergisi ve kurumların gelir vergisidir (Batirel, 1976:121)

Kurumların ekonomik faaliyetleri sonunda kar elde ettikleri toplam net getirileri üzerinden alınan dolaysız vergi türüne kurumlar vergisi olarak adlandırılır (Turhan, 1979:164).

Kurumlar vergisi, gelir vergisinden ayrı bir yasa ile düzenlenmiştir. Türkiye’de kurumların ayrı bir kanunla vergilendirilme durumu, 1949’da Alman Kurumlar Vergisi Kanunu baz alınarak hazırlanan 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu ile başlamıştır. (Bilici, 2000:207).

Kurum, tüzel kişiden farklı bir anlamdadır. Genel olarak, Anonim, Limited, Kooperatif, Hisseli Komandit gibi sermaye şirketleri kurum olarak değerlendirilmektedir. Kollektif ve adi komandit gibi şahıs şirketleri ise tüzel kişiliği olmasına karşın kurum olarak değerlendirilmeyip, kamu ekonomik kuruluşları, vakıf ve derneklere bağlı ekonomik faaliyet gösteren işletmeler de kurum olarak değerlendirilmişlerdir.

Tüzel ve gerçek kişiler iktisadi faaliyetlerde bulunan ve bu faaliyetlerinin sonunda kazanç elde eden kişiler olup, gerçek kişiler dışındaki kişilerin de safi kazançları üzerinden alınan vergiye de kurumlar vergisi denilebilmektedir. Bunun yanında, gerçek kişilerin dışındaki kişilerin kurumlar vergisine dahil olabilmeleri için her şartta tüzel kişiliğe sahip olmaları da istenmektedir (Büyükçulcu, 2006:21).

2.1.1. Kurumlar vergisi ve gelir vergisi ilişkisi

Kurum gelirlerinin önce kurumlar vergisine, sonrasında da ise bu gelirlerin ortaklara kar payı olarak dağıtılması ile gelir vergisine dahil olduğundan, gelir vergisi ile kurumlar vergisi arasında oluşan bu ilişki, çifte vergileme sorununu ortaya çıkarmaktadır.

Kurumlar vergisine sermaye şirketlerinin de dahil olması devlet için verimli bir gelir kaynağı sağlar. Ancak, bu verginin adalet ilkesine aykırı olması nedeniyle, vergi sistemi içerisinde dengesizlik oluşur. Vergi; eğer ileriye yönelik olursa, ekonomide genel tüketim vergisine benzeyen bir yük dağılımı ortaya çıkar. Kurumlar, gelir vergisine de tabi olduklarından, kurum karlarının iki kez vergilendirilmesi gerekmektedir.

Kurumlar vergisi sonucu, hisse başına düşen kar payının ve dağıtılmayan karların hacminin azalması ve buna bağlı olarak hisse senetleri fiyatlarını negatif yönde etkilemektedir.

Sermaye şirketlerinin dağıtılmayan karları ile ortakların şirket içinde kalan karları arasındaki kurumlar vergisi uygulaması açısından değişiklik oluşturur. Sermaye şirketlerinde dağıtılmayan karlarından dolayı ortaklar gelir vergisi ödemezler ve bir kolektif şirkette kar dağıtılsa da dağıtılsa da ortaklar gelir vergisine tabi olmaktadır.

Kurumlar ve gelir vergilerinin bütünleşme modellerinde ana amaç, dağıtılan karların çifte vergilenmesine neden olacak durumu ortadan kaldırmaktır. Buna dayalı olarak, aynı tarifinin kurumlar ve gelir vergisine birlikte dahil olmasının neden olacağı ilave vergi yükü problemi, kurumlar ve gelir vergisinin bütünleştirildiği modellerle bir noktaya kadar giderilebilmektedir (Büyükçulcu, 2006:29).

2.1.2. Kurumlar vergisinin konusu

Kurumlar Vergisi Kanunu'nun (KVK) 1. Maddesi uyarınca kurum kazançları kurumlar vergisinin konusu. Kurumlar vergisi, bir amacı gerçekleştirmek için bir araya gelen topluluk veya tüzel kişilerin kazançları üzerinden alınan bir vergidir (Canoğlu, 1989:3).

Kurum geliri, Gelirler Vergisi Kanunu (GVK)'nın 2. maddesinde belirtilen gelirlerden oluşmaktadır. Gelir vergisine göre bu kazançlar;

- Ticari gelir,
- Zirai gelir,
- Serbest meslek gelirleri,
- Ücretler,
- Gayrimenkul sermaye iratları,
- Menkul sermaye iratları,
- Diğer kazanç ve iratlarından oluşmaktadır.

Gelir vergisinde yer alan gelirin açılımı kurumlar vergisinde de aynı olduğundan; kurum kazancı, gelir vergisindeki gelirin özelliklerini taşımaktadır (Büyükcü, 2006:36).

Kurumlar vergisi oranları, aşağıdaki tabloda görüldüğü gibi, 2003'de % 30 iken, 2006'dan 2017'ye kadar % 20'ye düşmüş, 2018 ve 2019 yıllarında ise % 22 olmuştur.

KURUMLAR VERGİSİ ORANLARI		
Hesap Dönemi	Oranı	Dayanağı
2018, 2019	% 22	KVK Geçici Madde 10
2006'dan 2017'ye	% 20	KVK Madde 32
2005	% 30	KVK Madde 32
2004	% 33	KVK Madde 32
2003	% 30	KVK Madde 32

http://www.gib.gov.tr/fileadmin/user_upload/Yararli_Bilgiler/KV_Oranlari.html

2.1.3. Kurumlar vergisi mükellefleri

KVK'nun 1. Maddesine göre, kurumlar vergisi mükellefleri;

- Sermaye şirketleri,
- Kooperatifler,
- İktisadi kamu kuruluşları,
- Vakıf ve derneklere ait iktisadi işletmeler,
- İş ortaklıklarıdır (Sarıçimen, 2017:19).

2.1.3.1. Kurumlar vergisinde mükellefiyet çeşitleri

Gelir vergisinde olduğu gibi kurumlar vergisinde de iki tür mükelleflik söz konusu olup, bunlar tam mükelleflik ve dar mükelleflik. KVK 1. maddesinde yer alan kurumlardan, iş merkezi ya da kanuni olarak ülkemizde bulunan kurumlar tam mükellef olarak, hem iş merkezi hem de iş kanuni olarak ülkemizde bulunmayan kurumlar ise dar mükellef olarak adlandırılmaktadır.

Bu ayırım, Türkiye'de vergilendirilecek gelirlerin belirlenmesinde kullanılmakta olup, tam mükellefe dahil kurumlar, hem ülkemizde hem de yurt dışında elde ettikleri gelirlerin tamamı üzerinden vergiye tabi iken, dar mükellef kurumlar, Türkiye'de elde ettikleri gelirler üzerinden vergiye tabidirler (Büyükçulcu, 2006:37).

2.1.4. Kurumlar vergisinde uygulanan muafiyetler

Mükelleflerden bazıları vergiyi oluşturan olay ile bağlantılı olsalar da kendileri ekonomik, sosyal, politik ve teknik nedenlerle geçici ve sürekli, şarta bağlı ya da şarta bağlı olmadan vergi dışında tutulmaktadırlar. Vergi mükellefleri için oluşan bu ayrıcalık, muafiyet olarak değerlendirilir.

Kurumlar vergisinden muaf olan kurumlar, Kanun'un 4. maddesinde 16 bent şeklinde amaçlarına göre sınıflandırılarak açıklanmıştır.

Eğitim ve Kültür Amaçlı Olarak:

1. Kamu kurumları ve idareleri tarafından; fen, ilim, güzel sanatları öğretmek ve yaygınlaştırmak için çalışan kuruluşlar,
2. Kamu kurumları ve idareleri tarafından; sosyal amaçlar için çalışan öğrenci yurtları, sosyal sigorta kurumları, ıslah ve ceza evleri atölyeleri,
3. Kendine has bilimsel araştırma ve geliştirme faaliyetinde bulunan kurum ve kuruluşlar,
4. Genel ve özel bütçeli dairelere ait olup, kar amacı olmayan ve üçüncü kişilere kiralanmayan konuk evleri, kreşler ve kantinler muafırlar.

Sağlık, Sosyal Güvenlik ve Spor Amaçlı Olarak:

1. Kamu idareleri ve kurumlar; genel insan ve hayvan sağlığını korumak için ve tedavi amacıyla çalışan kuruluşlar,
2. Sosyal Güvenlik Kurumu, T.C. Emekli Sandığı gibi kanunla kurulan emekli ve yardım sandıkları,
3. Gençlik ve Spor Müdürlüğünce onaylanmış spor kulüpleri ve spor faaliyetlerinde bulunan iktisadi işletmeler ile yalnızca spor faaliyetlerinde bulunan anonim şirketler muafırlar.

Teşvik Amaçlı Olarak:

1. Kendine has küçük ve orta ölçekli işletmelere kredi sağlamak için kurulan kurumlar,
2. Organize sanayi bölgeleri ile küçük sanayi sitelerinin altyapılarının hazırlanması ve bu faaliyette bulunanların elektrik, arsa ve su gibi ortak ihtiyaçlarını karşılanması amacıyla çalışan iktisadi işletmeler,
3. Tüketim ve taşıma kooperatifleri dışında kalan kooperatifler, teşvik amacı ile muafırlar.

Yerel İdarelere Yönelik Olarak:

1. Belediyeler, il özel idareleri ve köyler ile bunlara bağılı kuruluşlar tarafından işletilen elektrik, su, havagazı işletmeleri, belediye sınırları içindeki yolcu taşıma işletmeleri ve mezbahalar muafırlar.

Diğerleri:

1. Toplu Konut İdaresi Başkanlığı - Özelleştirme Dairesi Başkanlığı
2. Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğü
3. Askeri fabrika ve atölyeler muafırlar (Sarıçimen, 2017:21).

2.1.5. Kurumlar vergisinde uygulanan istisnalar

a) Yatırım fonlarının katılma belgeleri ile yatırım ortaklıklarının hisse senetlerinden elde edilen kar payları dışında; kurumların, tam mükellefiyete tabi başka bir kurumun sermayesine katılımından sağladıkları gelirler,

b) Aşağıda belirtilen kooperatiflerin ortakları için hesapladıkları risturnlardan;

1. İstihlak kooperatiflerinde; ortakların şahsi, ailevi giyecek ve gıda ihtiyaçlarını karşılamak için aldıkları malların değerlerine göre hesaplanan,
2. İstihsal kooperatiflerinde; ortakların istihsal ederek kooperatife sattıkları ya da kooperatiflerden istihsal faaliyetinde kullanmak için satın aldıkları malların değerine göre hesaplanan,
3. Kredi kooperatiflerinde; ortakların kullandıkları kredilere göre hesaplanan,
4. Ortakların idare gideri karşılığı olarak, ödedikleri paralardan hariç olarak iade edilen tutardı.

Bu durum, risturnların nakit ya da aynı değerde mal ile ödenmesi istisnasının uygulanmasına engel değildir. Ortaklar dışındaki kişilerle girilen gelirler ile ortaklarla ortaklık statüsü dışındaki kazançlar hakkında risturnlara müteallik istisna hükmü uygulanmamaktadır. Bunların, genel gelirden tefrikinde ortaklarla yapılan iş hacminin,

genel iş hacmine oranı incelenmektedir. Bu risturnlar, GVK'nun 94. maddesine göre tevkifata tabi tutulmayıp, ortaklara dağıtımını kar dağıtımından sayılmamaktadır.

c) 4369 sayılı Kanunla 01.01.1999'dan beri yürürlükten kaldırılan bu hüküm uyarınca; 1.1.1999'dan önce faaliyete geçen ve yürürlükten kaldırılan yasa hükmünde bulunan koşullara tabi seyahat acentaları ve turizm işletmeleri, 10 yıllık süre bitene kadar istisnadan yararlanmaya devam edeceklerdir. Bu istisnadan yararlanan işletmeler; fon payı dahil olmak üzere istisna kazanç tutarı üzerinden % 19,8 oranında stopaj gelir vergisi ödemek zorundadırlar.

d) Bu bentte yer alan gelirlere ait istisnanın, kanunun 24. maddesi ile GVK'nun 94. maddesince tevkif suretiyle ödenecek vergiye şümulü yoktur. KVK'nun 24. ve GVK'nun 94. maddelerince tevkif edilen ve ödenen vergiler, yalnızca GVK'nun 94. maddesinin 6. bendinin (a) alt bendine göre yapılan vergi tevkifatına dahil olup, dahil edilemeyen vergiler hiçbir koşulda iade edilemez. Ülkemizde işyeri daimi temsilcisi bulunan, 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'na göre kurulan yatırım fonları ve yatırım ortaklıkları ile aynı özellikte olduğu Maliye Bakanlığı tarafından tespit edilen dar mükellefiyete dahil olan yatırım fonları ve ortaklıklarının istisnadan yararlanmaları için, düzenlenecek belgeleri uygulamaya ilişkin diğer esas, usüllere tespit ve tayine Maliye Bakanlığı yetkilidir.

1. Döviz yatırım fonları dışında kalan, portföyünün en az % 25'i hisse senetlerinden meydana gelen menkul kıymetler yatırım fonları ile aynı nitelikteki menkul kıymetler yatırım ortaklarının portföy işletmeciliğinden elde edilen gelirleri,

2. Döviz yatırım fonları dışında kalan, (a) alt bendi haricindeki menkul kıymetler yatırım fonları ile menkul kıymetler yatırım ortaklarının portföy işletmeciliğinden sağladıkları gelirleri,

3. Risk sermayesi yatırım fonları ya da ortaklarının gelirleri,

4. Gayrimenkul yatırım fonları ya da ortaklarının gelirleri,

e) Kurumların rüçhan hakkı kuponlarının satışından sağladıkları gelirlerle, anonim şirketlerin kuruluşları sırasında ya da sermayelerini artırdıkları zaman çıkardıkları hisse senetlerinin itibari değerlerinin üzerinde elden çıkarılmasından elde edilen gelirler.

f) 4248 sayılı Kanunla, KVK'nun 8. maddesine eklenen 7 numaralı bend: " Yurt dışında yapılan inşaat, montaj işleri, onarma, teknik hizmetlerden elde edilen 01.01.1994 - 01.01.2003 tarihleri arasında Türkiye'de genel durum hesaplarına giren gelirler, bu işlerle ilgili gelirin en az % 115'inin kambiyo mevzuatınca Türkiye'ye döviz olarak getirildiğinin kanıtlanması koşuluyla kurumlar vergisinden muaftırlar.

Bu istisnalarla birlikte, bazı özel kanunlar ve uluslararası anlaşmalarla tanınan vergi istisnaları da olup, kurum gelirinin belirlenmesinde dikkate alınmaktadır (Büyükçulcu, 2006:48).

2.1.6. Kurumlar vergisinde matrah tespiti

Kurum gelirleri, gelir vergisi mevzuatına giren gelir unsurlarından meydana gelmektedir. GVK'nun 2. maddesinde yedi başlık halinde belirtilen bu unsurlara ek olarak, kurum gelirleri arasında gayrimenkul sermaye iradı ve menkul sermaye iradı gibi faaliyet dışı gelirlerde bulunmaktadır.

Kurumların, Vergi Usulü Kanunu (VUK)'nun 176., 177. ve 178. maddeleri ile birlikte ele alındığında, her türlü ticaret şirketleri ile kurumlar vergisine tabi diğer tüzel kişilerin birinci sınıf tüccar olarak değerlendirilmesi kuralı getirilmiştir.

Birinci sınıf tüccarların gelirlerinin belirlenmesi, içeriklerinin bilanço esasından dolayı, kurumlar vergisi mükellefleri de bilanço esasına göre defter tutarak kazançlarının safi tutarını belirlemelidirler.

Ticaret şirketleri dışında kalmakla beraber, kurumlar vergisi mükellefleri arasında olup, işleri gereği bilanço usullerine göre defter tutmasına gerek olmayanlar, ikinci sınıf tüccar olarak değerlendirilirler (Büyükçulcu, 2006:50).

2.1.7. Kurumlar vergisinin beyanı ve ödenmesi

Kanunen doğan vergi borcunun somutlaştırılması için, vergi dairesi tarafından yapılması gereken işlem, verginin tarh edilmesidir. Vergiyi doğuran olay ile kanunen vergi mükellefi olan kişinin ödeyeceği vergi miktarının bilinmesi ve talep edilebilmesi tarh işlemine bağlıdır (Öner, 2017:124).

Kurumlar vergisinde vergilendirme dönemi, hesap dönemi olup, kurumlar vergisinde tarhiyat beyana bağlıdır ve iki tip beyanname verme şeklinde düzenlenmiştir. İlki, Kurumlar Vergisi Beyannamesi ile Özel Beyanname olup; diğeri, kurumlardan yapılacak kesintileri bildirmek amacıyla bunlara ödeme yapan ve vergi sorumlusu kişilerce verilmesi gereken Muhtasar Beyanname'dir. (Şenyüz, 2001:11).

İlgili beyannamelere bağlı şekil ve kurallar, KVK'nda belirtilmiştir. Verilen beyannamelere uygulanacak vergi oranı % 20'dir. Kurumlar vergisi, beyannamenin verildiği günde veya beyanname posta ile gönderilmiş ise vergiyi tarh edecek daireye geldiği tarihi izleyen üç gün içinde, bağlı bulunulan vergi dairesine tarh edilir. Tarh edilen verginin ödenmesinde; Kurumlar Vergisi Beyannamesi verilmişse, beyannamenin verildiği ayın sonuna kadar ödenir. Özel beyanname verilmişse, kurumlar vergisi beyanname verme süresi içinde ödenir. Tevkifat yoluyla alınan kurumlar vergisindeyse; vergi, muhtasar beyannamenin verileceği ayın 26. günü akşamına kadar ödenmelidir (Sarıçimen, 2017:26).

Tam mükellefiyete göre vergilendirilen kurumlarda, beyannamenin verileceği vergi dairesi kurumun kanuni ya da iş merkezinin bulunduğu yerdeki vergi dairesiyken, dar mükellefiyete göre vergilendirilen kurumlarda, kurumun Türkiye'de işyerinin veya devamlı temsilcisinin bulunduğu yerin vergi dairesi olmalıdır.

Düzenlenecek olan beyanname, dar mükellefin ülkemizde iş yeri ya da daimi temsilcisi yoksa, yabancı kuruma kazanç sağlayanların bağlı olduğu vergi dairesine verilecektir. Kurumlar vergisi beyannamesi, kurumun hesap dönemini izleyen 4.

ayın içinde verilmelidir. Beyan üzerinden tarh edilen vergi; Nisan, Temmuz, Ekim aylarında ve üç eşit taksitte ödenir.

2.1.7.1. Kar payı stopajı

4369 Sayılı Kanun ile yapılan düzenlemeye göre; dağıtılan karlar üzerinden yapılması düşünülen gelir vergisi stopajı, sadece kurum kazancının dağıtılan kısmından stopaj uygulanacak şekilde düzenlenmiştir. Böylece, herhangi bir istisna geliri olmayan ve kar dağıtımını yapmayan bir kurumun vergi yükü, fon payı dahil olmak üzere, % 33 ile sınırlıdır.

Üzerinden stopaj yapılacak kar payları GVK'nun 75. maddesinin 2. fıkrasının 1, 2 ve 3 numaralı bentlerinde şu şekilde belirlenmiştir.

1. Her türlü hisse senetlerinin kar payları,
2. İştirak hisselerinden doğan gelirler,
3. Kurumların yönetim kurulu başkan ve üyelerine verilen kar paylarıdır.

Kurumlar Vergisi'nden istisna gelirlere ait bölüm çıkarıldığında bu kar paylarından;

* Fon payı hariç olmak üzere, halka açık anonim şirketlerde % 5 oranında,

* Fon payı hariç olmak üzere, diğer şirketlerde ise % 15 oranında gelir vergisi stopajı uygulanacaktır.

Kar dağıtımını yapan kurum, nakit ya da hesabın ödediği kar payları üzerinden stopaj yaparak, takip eden ayın 20. günü mesai bitimine kadar beyanda bulunarak ödeme yapmalıdır (Büyükçulcu, 2006:62).

2.1.7.2. Geçici vergi

Kurumlar Vergisi mükelleflerinin, cari vergilendirme döneminde Kurumlar Vergisi'ne dahil edilmek üzere geçici vergi ödemesi gerekmektedir.

Geçici vergi döneminde kesinti yolu ile ödenmiş vergiler varsa, bu vergiler geçici vergiden düşebilecek olup, vergi matrahının belirlenmesinde, eğer istisna ve

indirimler bulunmakta ise Vergi Usulü Kanunu (VUK) hükümlerine göre değerlendirilecektir.

Yıllara göre onarım ve inşaat işi yapan mükellefler, bu işlerden sağlayacakları gelirler geçici vergilerden muaf tutulacak olup, her dönem sonunda işletmelerin iktisadi kıymetleri yeniden belirlenecektir.

Geçici vergi matrahının hesabında, bir önceki yıla ait beyannamede, kazanç yeterli değil ise indirilemeyen yatırım indirimi haricinde harcama olmadığı sürece, herhangi bir indirim yapılmayacaktır (Büyükçulcu, 2006:63).

2.1.7.3. Kurumların tasfiyesi, birleşmesi ve devri durumunda vergilendirme

Tasfiye, kurumların tüzel kişiliklerinin sona ermesine denir ve bu tasfiye süresinde, kurumun mevcutları paraya çevrilip, alacakları ise toplanarak borçları ödendikten sonra kalırsa mal ya da para olarak ortaklara dağıtılır.

Kurum tasfiyeye girmişse, vergilendirme dönemi olarak bu dönem baz alınacak olup, tasfiye dönemi, kurumun tasfiye haline girdiği tarihten başlayıp, aynı takvim yılı sonuna kadarki süre birinci tasfiye dönemi olarak adlandırılır ve bu dönemden sonraki her takvim yılı bir tasfiye dönemi olarak değerlendirilir.

Tasfiye karı tasfiye dönemi sonundaki gelir değeri ile tasfiye döneminin başındaki gelir değeri arasındaki farktan oluşup, tasfiye işlemlerinin tamamlanmasından sonraki 15 gün içinde kesin tasfiye beyannamesi verildikten sonra kesin vergi borcu hesaplanarak oluşturulur (Büyükçulcu, 2006:65).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
MUĞLA EKONOMİSİ VE
KURUMLAR VERGİSİNİN İNCELENMESİ

3.1. Muğla İlinin İdari Yapısı

Muğla ilinin genel nüfusu 967487 yüzölçümü ise 13338 km²'dir.

Muğla; 06.12.2012 tarih ve 28489 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren kanun uyarınca, büyükşehir statüsüne girmiş ve idari olarak, Menteşe merkez ilçeyle birlikte 13 ilçeden oluşmuştur.

Muğla'nın ilçeleri; Bodrum, Dalaman, Datça, Fethiye, Kavaklıdere, Köyceğiz, Marmaris, Menteşe, Milas, Ortaca, Seydikemer, Ula ve Yatağan olarak belirlenmiştir (mugla.gov.tr).

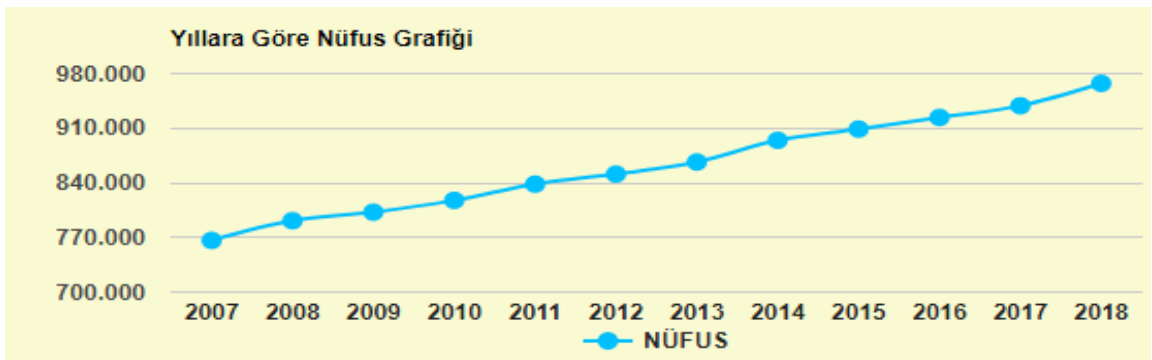
Tablo 3.1. Muğla ve İlçelerinin Yüzölçümü

İL / İLÇE	ALAN (km ²)
MUĞLA	12654
BODRUM	650
DALAMAN	608
DATÇA	436
FETHİYE	875
KAVAKLIDERE	302
KÖYCEĞİZ	1329
MARMARIS	906
MENTEŞE	1659
MİLAS	2067
ORTACA	285
SEYDİKEMER	2208
ULA	479
YATAĞAN	851

Tablo 3.2. Muğla İlçelerinin Nüfus Yapısı-Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi 2017

İl ve ilçeler	Toplam nüfus			0-14 yaş grubu			15-64 yaş grubu			65+ yaş grubu			Nüfus artış hızı (%)
	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	
İl Toplamı	459.801	478.950	938.751	84.369	89.894	174.263	317.273	338.426	655.699	58.159	50.630	108.789	16.08
1 Bodrum	80276	83882	164.158	14938	15820	30.758	56057	59541	115.598	9281	8521	17.802	25.6
2 Dalaman	18505	20584	39.089	3775	3992	7.767	12775	14822	27.597	1955	1770	3.725	45.1
3 Datça	10033	10766	20.799	1473	1580	3.053	6629	7207	13.836	1931	1979	3.910	13.8
4 Fethiye	76485	77478	153.963	15159	16265	31.424	53591	54439	108.030	7735	6774	14.509	16.3
5 Kavaklıdere	5334	5446	10.780	1004	1111	2.115	3433	3631	7.064	897	704	1.601	0
6 Köyceğiz	17498	17827	35.325	3394	3581	6.975	11824	12266	24.090	2280	1980	4.260	10.9
7 Marmaris	43122	48749	91.871	8370	9088	17.458	30400	35670	66.070	4352	3991	8.643	18.5
8 Menteşe	54335	55644	109.979	8405	8954	17.359	38872	41236	80.108	7058	5454	12.512	17.5
9 Milas	67100	69062	136.162	12390	13310	25.700	45388	47669	93.057	9322	8083	17.405	10.2
10 Ortaca	23774	54819	47.697	4431	4627	9.058	16741	16952	33.693	2602	2344	4.946	15.1
11 Seydikemer	29098	30896	59.994	5393	5600	10.993	18900	21159	40.059	4805	4137	8.942	-5.2
12 Ula	12130	12289	24.419	1830	1903	3.733	8081	8387	16.468	2219	1999	4.218	22.4
13 Yatağan	22111	22404	44.515	3807	4063	7.870	14582	15447	30.029	3722	2894	6.616	0.2

Tablo 3.3. Muğla İlinin Yıllara Göre Nüfus Grafiği

Muğla ili, Türkiye'nin güneybatı ucunda, topraklarının büyük kısmı Ege, küçük kısmı ise Akdeniz Bölgesi'nde yer alan, ege denizine ve akdenize kıyısı olan bir Ege Bölgesi ilidir.

Muğla, kuzeyde Aydın, kuzeydoğuda Denizli ve Burdur, doğuda Antalya ile komşu; güneyde Akdeniz ve batıda Ege Denizi ile sınırlıdır. Toplam uzunluğu 1.500 km'ye yaklaşan deniz kıyıları ile Muğla, Türkiye'nin en uzun sahil şeridinde sahip ilidir.

Akdeniz iklimindeki il, 800 metre yüksekliğe kadar “Asıl Akdeniz İklimi” olarak değerlendirilir iken, 800 metreden daha yüksek alanlarda ise “Akdeniz Dağ İklimi” etkisindedir. İlin bitki örtüsü ise genel olarak makidir. Muğla'da yaz sıcaklığının etkisi altında hissedilen kuraklık belirgin olup, kış aylarında ise ılıman bir etki söz konusudur.

Muğla; hava, kara ve deniz yolu ulaşımıyla, yurtiçi ve yurtdışından kolaylıkla ulaşılabilecek bir konumdadır.

Havayolu

Dalaman Havalimanı ve Milas-Bodrum Havalimanına sahiptir.

Denizyolu

Bodrum'da; Bodrum, Turgutreis, Yalıkavak ve Mantarburnu Limanları, Marmaris'te; Marmaris ve Bozburun Limanları, Milas'ta; Güllük Limanı dışında, Fethiye Limanı ve Datça Limanı ile birlikte 9 liman ve deniz hudut kapısına sahiptir.

Karayolu

Muğla'dan İstanbul ve Ankara'ya her gün, Aydın ve İzmir'e günün her saatinde; Antalya, Denizli, Burdur gibi komşu illere de günün birçok saatinde; otobüs seferleri vardır (mugla.gov.tr).

3.2. Muğla İlinin Sosyo-Ekonomik Yapısı

Muğla ekonomisinde turizm ve tarımdır önceliklidir. Enerji ve madencilik tesisleri dışında sanayiye dönük büyük girişimler yer almamaktadır.

3.2.1. Tarım ve hayvancılık

Bu konu; tarım, bitkisel üretim, hayvancılık ve su ürünleri olarak dört başlık altında incelenmiştir.

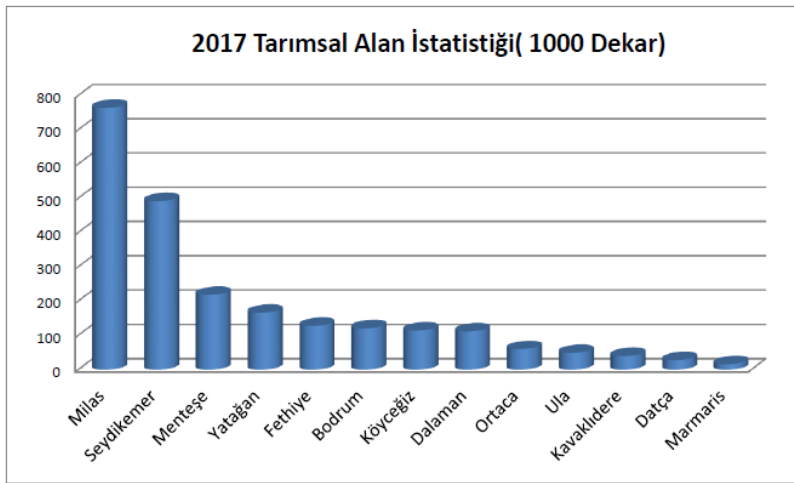
3.2.1.1. Tarım

Muğla'nın tarım alanlarının kullanım dağılımı incelendiğinde 2017 yılında en fazla payı % 52,1 ile meyveler, içecek ve baharat bitkileri yer almaktadır. Zeytin üretim alanı ise tek başına Muğla'nın toplam tarım alanının % 42,7'sini meydana getirmektedir. Tahıllar ve diğer bitkisel ürünlerinin ekilen alanı % 33,8, nadas alanı % 6,7, sebze bahçeleri % 7,5 lik kısmını oluşturmaktadır.

2017 verilerine göre Muğla'nın tarımsal alan büyüklüğü açısından önemli ilçeleri sırasıyla Milas (% 32,5), Seydikemer (% 20,9), Menteşe (% 9,3) ve Yatağan (% 7) oluşturmaktadır. Sadece Milas ve Seydikemer ilçeleri, Muğla'nın toplam tarımsal alanının % 53'ünü meydana getirmektedir.

Bunun yanı sıra Muğla'daki tarım alanları, Türkiye toplam tarım alanının yaklaşık % 1'ini; Muğla'daki meyve alanları (meyveler, içecek ve baharat bitkileri) Türkiye'deki meyve alanlarının % 3,6'sını; sebze bahçeleri alanı da, Türkiye sebze bahçeleri alanının yaklaşık % 2,2'sini meydana getirmektedir. (Kartal, 2018:17).

Şekil 3.1. Muğla İlçeleri Tarımsal Alan Büyüklükleri (2017)

Zeytin, Muğla ilinin organik üretiminde en önemli tarımsal üründür. Özellikle Milas ve civarında organik zeytin-zeytinyağı üretiminin daha da artacağı öngörülmekte olup, 2014 yılında Doğrudan Faaliyet Desteği kapsamında hazırlanan “Milas’ta Sürdürülebilir Organik Zeytin Yetiştiriciliği Yapılabilecek Alanların Belirlenmesi” projesi sonuçlarına göre; Milas’ın toplam arazi varlığı içerisinde 53.000 hektar zeytinlik olduğu ve toplam zeytinlik alanının % 40’ında 21.247 hektar alanda organik zeytin yetiştiriciliği için uygun koşulların olduğu belirtilmiştir.

Proje kapsamında belirlenen alanlarda kimyasal ilaç kullanma yaklaşık % 1-2 oranındadır. Üreticiler konvansiyonel tarım yapmadıkları ve zaten organik tarıma elverişli bir üretim yaptıkları için üreticiler elde ettikleri zeytinyağını kolaylıkla organik sertifikayla pazarlamaları mümkündür. Muğla’nın 2016 yılında organik tarım yapılan toplam alanı 5.650 ha olduğu bilindiğine göre sadece Milas’taki 21.247 hektarlık potansiyel organik zeytin üretim alanı büyüklüğü görülmektedir.

Tablo 3.4. Organik Bitkisel Üretim Miktarı 2017 (2017 yılı organik tarım istatistikleri, GTHB, 2018).

ÜRÜN ÇEŞİDİ	ÜRETİM (TON)
Zeytin	9.816
Elma	2.002
Yabani elma (doğadan toplama)	2.000
Portakal	303
Mandalina	274
Badem	234
Nar	194
Limon	157

2017 yılı verilerine göre; Muğla ilinde organik üretim konusunda faaliyet gösteren 33 işletme görülmektedir. Milas ve civarı organik üretim faaliyetinde bulunan işletme sayısı açısından da birinci sırada yer almaktadır.

İşletmelerin, üretim süreçlerine dahil ettikleri organik ürün türlerine bakıldığında, zeytin-zeytinyağı üretimi ön plandadır. İşletmeler de yaklaşık % 60'ı (20 firma) organik zeytin- zeytinyağı üretilmektedir.

Organik tarım sektöründe kayıtlı olan işletmelerin büyük çoğunluğu (% 64) organik ürün yetiştiriciliği faaliyetinde bulunmaktadır. Fakat işletmelerin sadece % 21'i organik ürünleri ihraç etmektedir. İhracat yapan firmaların tümü üretim, pazarlama, işleme ve paketlenme süreçlerinin tamamını gerçekleştirmektedir.

Tablo 3.5. Muğla'da Organik Üretimde Faaliyet Gösteren İşletmeler 2018 (Organik tarım istatistikleri, GTHB, 2018).

İLÇE	İŞLETME SAYISI	ORGANİK ÜRÜN CİNSİ
Milas	16	Zeytin, zeytinyağı, meyve
Köyceğiz	4	Zeytin, narenciye
Bodrum	3	Zeytin, mandalina, incir
Datça	2	Zeytin, zeytinyağı
Seydikemer	2	Üzüm, badem
Menteşe	1	Meyve, reçel
Fethiye	1	Lavanta, tırüf mantarı
Marmaris	1	Taze-kuru meyve
Ula	1	Meyve, tahıl
Yatağan	1	Zeytin, zeytinyağı

Muğla’da 88 bin dönüm arazide organik tarım yapılmakta olup, organik tarım üretimi gittikçe yaygınlaşmakla birlikte mevcut potansiyelinin çok altındadır. Türkiye genelindeki organik tarım alanlarının yalnızca % 1’lik kısmı Muğla’da bulunmaktadır.

Muğla ilinin tarıma dayalı sanayi tesislerinin çoğunluğu; zeytinyağı sıkım ve zeytinyağı şişeleme, çiğ süt ürünleri işleme, arıcılık ürünleri işleme ile meyve-sebze paketleme konularında faaliyetlerde bulunmaktadır.

Muğla il genelinde faaliyet gösteren tarıma dayalı sanayi işletmeleri % 34 ile en fazla Milas ilçesinde yer almaktadır.

Tablo 3.6. Muğla’nın Tarıma Dayalı Sanayi İşletmeleri 2017 (Muğla İl Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, 2018).

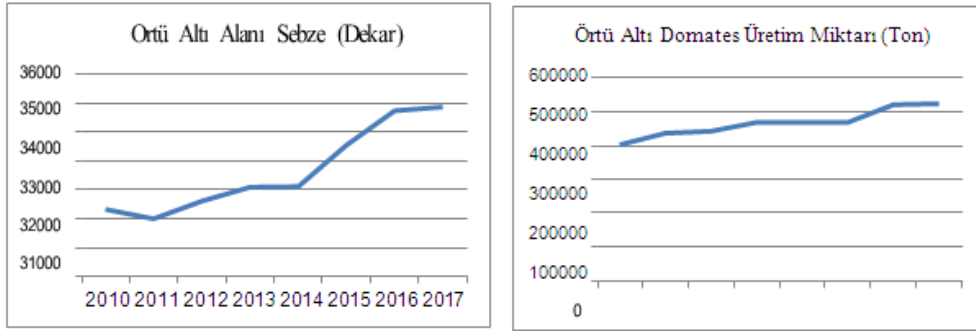
Tesis	Milas	Seydikemer	Datça	Bodrum	Menteşe	Yatağan	Fethiye	Ula	Ortaca	Dalaman	Köyceğiz	Marmaris	Toplam
Zeytinyağı Sıkıma	72	12	10	9	8	7	5	2	1	1	1	-	128
Zeytinyağı Paketleme	20	2	6	7	4	1	2	1	1	3	2	7	56
Çiğ Süt İşleme	2	5	-	3	2	1	4	2	1	1	4	-	25
Arıcılık Ürünleri	9	3	10	2	10	2	9	12	1	6	2	15	81
Meyve Sebze Paketleme	1	1	3	3	1	-	1	-	1	-	2	4	17
Toplam	104	23	29	24	25	11	21	17	5	11	11	26	304

Tablo 7’de görüldüğü gibi, Muğla ilindeki tarıma dayalı sanayi işletmelerinin büyük çoğunluğunu zeytinyağı sıkım tesisi oluşturmaktadır. Arıcılık ürünleri tesislerinin sayısı fazla olmakla birlikte tesislerin büyük bölümü petek işleme, mum sıkma ve kek üretim gibi arı yetiştiriciliği ile ilgili faaliyetleri içerir.

3.2.1.2. Bitkisel üretim

Muğla ilinin sebze ve meyve üretimi, toplam tarımsal üretim ve ihracatında önemli bir rol oynamakta olup, sebze üretiminde en fazla olan ürün Seydikemer ve Fethiye ilçelerinde yaygınlaşan örtü altı sofralık domates üretimi yer alır. 2017 yılında toplamda 648.519 ton sofralık domates üretilmiş olup bu üretimin 524.415 tonu örtü altı seralardan elde edilmiştir. Seydikemer ilçesinde örtü altı sebze yetiştiriciliği için kullanılan yaklaşık 21.000 dönümlük toplam sera alanı yer almaktadır. 2017 yılında Muğla ilinde üretilen sofralık domatesin % 67’si Fethiye ve Seydikemer ilçelerinden gerçekleşmektedir. Diğer taraftan ise öne çıkan sebze ürünleri ise hıyar (60.733 ton), patlıcan (36.972 ton) ve kabaktan (26.678 ton) oluşmaktadır.

Şekil 3.2. Örtü Altı Sebze Yetiştiriciliği Alanı ve Örtü Altı Domates Üretim Miktarı (TUİK, 2010-2017).

Muğla ilinde üretilen tıbbi aromatik bitkilerin 2017 yılı meyve üretim değerlerine bakıldığında washington portakal üretiminde Köyceğiz (% 68); nar üretiminde Seydikemer ve Ortaca (% 91); badem üretiminde Datça (% 53) ve zeytinyağı üretiminde Milas ilçesi (% 44) yer almaktadır.

İlin ihracat ve üretim değerleri incelendiğinde öne çıkan tıbbi aromatik bitki türleri; defne, kekik, sığla yağı, kuzu göbeği mantarı ve çam fıstığıdır. tamamı doğadan toplanmaktadır. Fakat Muğla'nın tıbbi-aromatik bitki üretim potansiyeli yeterince kullanılmamaktadır. Yaklaşık 830 bin hektarlık alan büyüklüğü ile Muğla'nın toplam yüzölçümünün % 68'ini kapsayan orman varlığının tıbbi-aromatik bitki yetiştiriciliği konusunda daha fazla değerlendirilmesiyle üretim ve ihracatımız da artış gösterecektir.

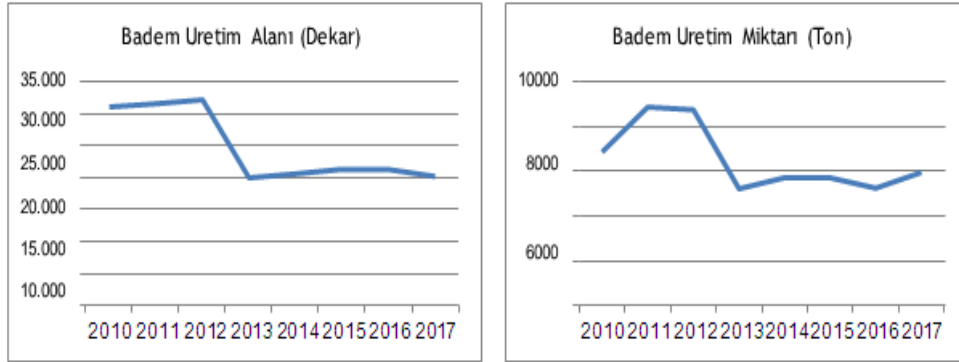
Muğla ilinde defne üretim alanları Marmaris, Seydikemer, Köyceğiz ve Menteşe ilçelerinde yaygındır. Muğla Orman Bölge Müdürlüğü tarafından yaptırılan çalışmaya göre sadece Çetibeli Orman İşletme Şefliği bünyesinde 2 bin 842 hektar alanda 2 bin 865 ton defne üretim potansiyeli olduğu görülmüştür. Ön fizibiliteleri yapılmaya devam eden Dalaman (1.200 ton), Ortaca (500 ton), Fethiye ve Seydikemer (2.270 ton) ilçelerinin defne üretim potansiyelinin 3.970 ton olduğu öngörülmektedir.

Relikt bitki türleri arasında yer alan Sığla ağacı dünyada Amerika'nın bazı bölgeleri ile Köyceğiz'de yetişmesine rağmen bu potansiyel yeterince değerlendirilememektedir. Köyceğiz ve çevresinde yaygınlaşan yaklaşık 1.222 hektar alana sahip sığla ormanlarından düzenli olarak sığla yağı üretimi gerçekleştirilememekte olup, 1999 yılında 7.874 kg sığla yağı üretilirken 2013 yılında ise 1.110 kg sığla yağı üretilmiştir.

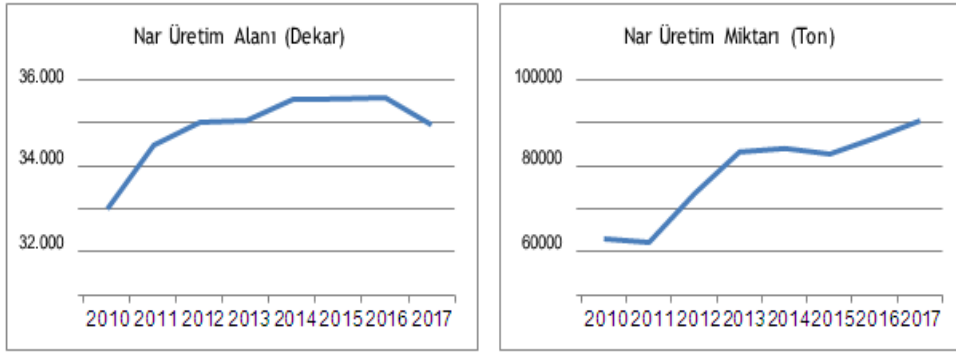
Üretim miktarı bakımından Muğla ilinde öne çıkan meyve türleri ise sırasıyla; Washington portakal, yağlık zeytin, nar ve limondan oluşmaktadır. 2017 yılında 256.323 ton washington portakalı, 196.180 ton yağlık zeytin, 81.403 ton nar ve 65.933 ton limon üretimi gerçekleştirilmiştir.

Türkiye'nin önemli bir badem üreticisi olan Muğla ilinde 2017 yılında 5.972 ton badem üretimi yapılarak ulusal badem üretiminin yaklaşık % 6,7'si buradan sağlanmıştır. Bu üretimin ise yaklaşık % 53 ile Datça ilçesinden elde edilmiştir (Kartal, 2018:19).

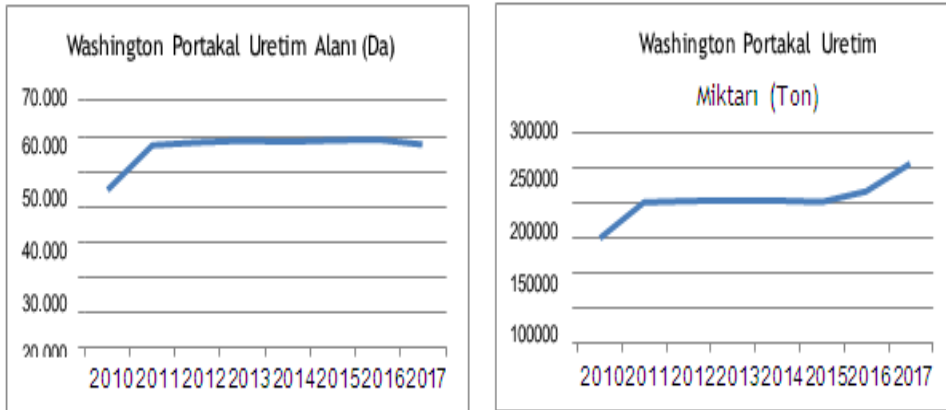
Şekil 3.3. Badem Üretim Alanı ve Badem Üretim Miktarı. (TUİK, 2010-2017).

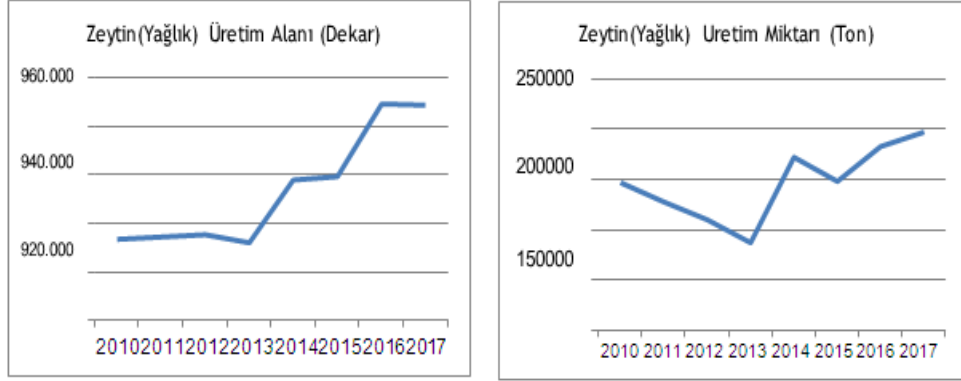
Şekil 3.4. Nar Üretim Alanı ve Nar Üretim Miktarı (TUİK, 2010-2017).

Şekil 3.5. Washington Portakal Üretim Alanı Washington Portakal Üretim Miktarı (TUİK, 2010-2017).

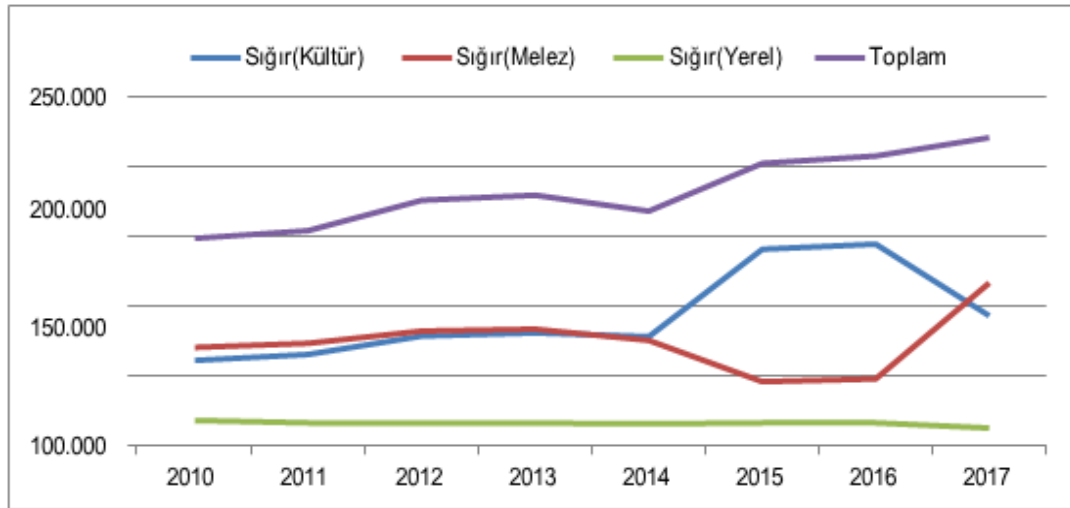
Şekil 3.6. Zeytin (Yağlık) Üretim Alanı ve Zeytin (Yağlık) Üretim Miktarı (TUIK, 2010-2017).

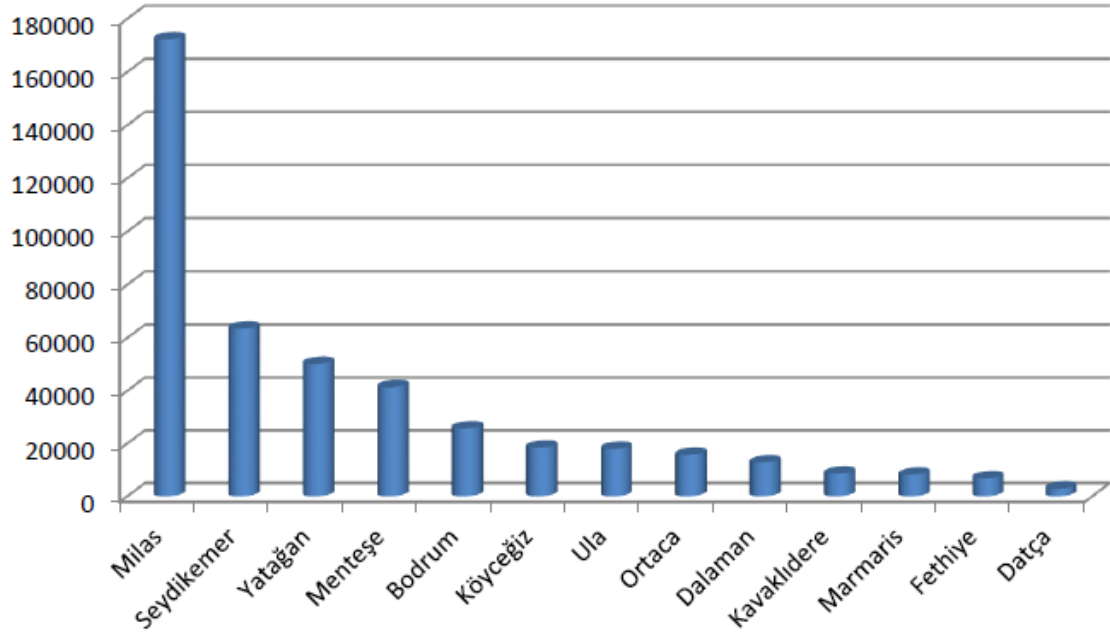
3.2.1.3. Hayvancılık

Muğla ilinde 2010-2017 döneminde toplam büyükbaş hayvan sayısı yükseliş göstererek % 48,5 artmıştır. Fakat 2014 yılında 2013'e göre toplam büyükbaş hayvan sayısında yaklaşık % 6 bir düşüş yaşanmıştır.

Şekil 3.7. Muğla Büyükbaş Hayvan Sayısı İstatistiği 2010-2017

Şekil 3.8. Muğla İlçeleri Büyükbaş Hayvan Sayısı 2017

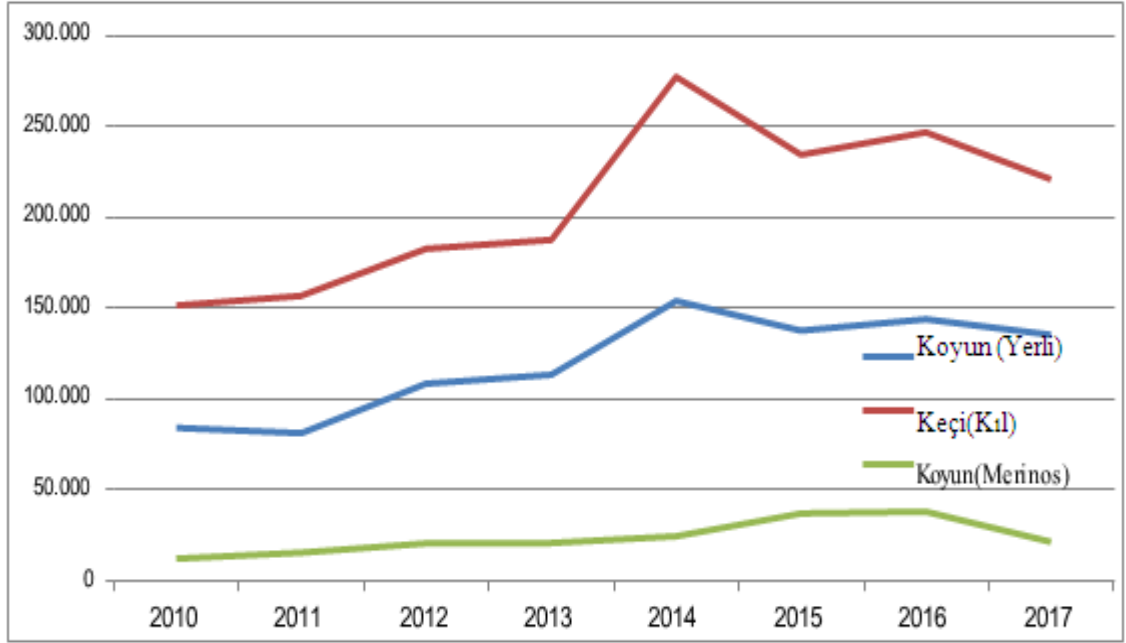
Büyükbaş hayvan sayısının fazla olduğu ilçeler sırasıyla; Milas (% 38,8), Seydikemer (% 14,3) ve Yatağan (% 11,3) olup, bu ilçeler Muğla'nın toplam büyükbaş hayvan sayısının % 64,4'lük kısmında yer almaktadır.

Seydikemer ilçesi Doğanlar mahallesinde yapılması planlanan ve fizibilite hazırlıkları süren 21.600 büyükbaş kapasiteli süt sığırcılığı organize sanayi bölgesinin faaliyete geçmesiyle birlikte hayvan kapasitesi de artış gösterecektir.

Kıl keçisi, Muğla ilinde en çok yetiştirilen küçükbaş hayvan türüdür. 2010-2014 döneminde Muğla'daki yerli koyun sayısında % 83'lük, kıl keçisi sayısında % 84'lük ve merinos koyun sayısında % 98'lik bir artış söz konusu olmuştur.

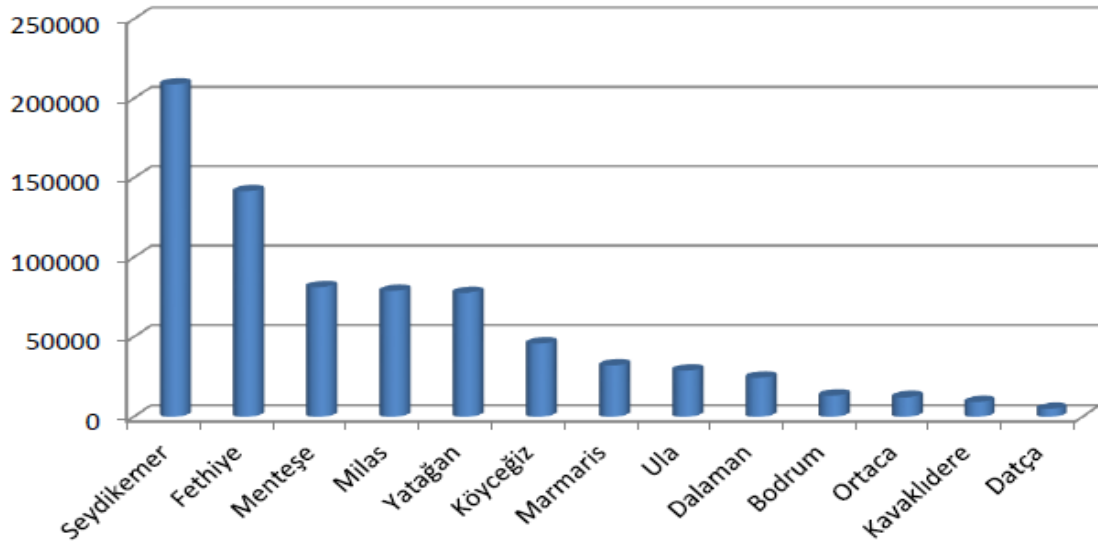
Fakat 2014-2017 döneminde küçükbaş hayvan sayısı azalma göstermiştir.

Şekil 3.9. Muğla Küçükbaş Hayvan Sayıları İstatistiği 2010-2017

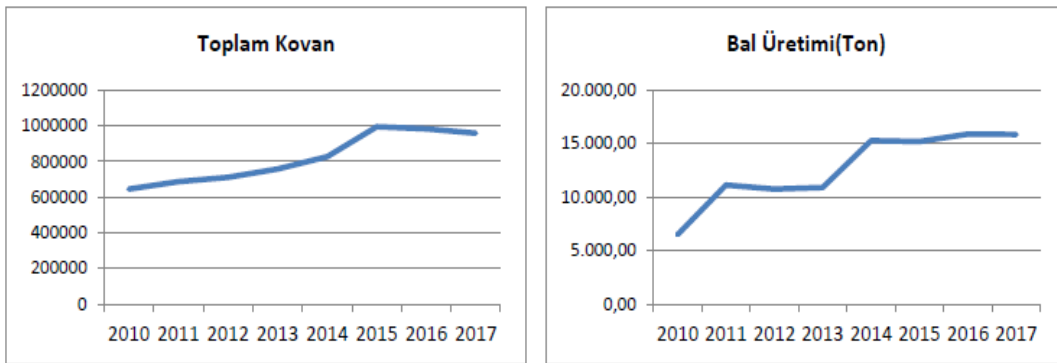
Küçükbaş hayvan sayısının en fazla olduğu ilçeler Seydikemer ve Fethiye'dir. Seydikemer ilçesi, Muğla ilinin toplam küçükbaş hayvan sayısının % 27,5'ni, Fethiye ise % 18,7'sini katkı sağlamaktadır. Küçükbaş hayvan sayısının en fazla Seydikemer ilçesinde yaygın olmasının nedeni ilçede kayıtlı 48 bin dönüm, yaklaşık ise 70 bin dönüm mera alanının yer almasıdır. Ayrıca küçükbaş hayvan yetiştiriciliği için kullanılabilir tahmini 150 bin dönüm niteliksiz orman alanı da yer almaktadır. Küçükbaş hayvan sayısı açısından öne çıkan diğer ilçeler sırasıyla Menteşe, Milas ve Yatağan'dır. Bu ilçeler Muğla ilinin toplam küçükbaş hayvan sayısının % 77,6'sını oluşturmaktadır.

Şekil 3.10. Muğla İlçeleri Küçükbaş Hayvan Sayısı 2017

2010-2017 döneminde Muğla'daki kovan sayısında % 49'luk, bal üretim miktarında % 145'lik bir yükseliş gerçekleşmiştir. Muğla ilçelerinin büyük bölümde bal üretim miktarı ve arıcılık yapan işletme sayısı açısından eşit bir dağılım olduğu söylenebilir. Bal üretim yüzdelerine göre öne çıkan ilçeler: Milas (% 18), Köyceğiz (% 14), Marmaris (% 16,6) ve Ula (% 9,6) dan oluşmaktadır (Kartal, 2018:19).

Şekil 3.11. Muğla'daki Toplam Kovan Sayısı ve Muğla'daki Toplam Bal Üretimi (TUİK, 2010-2017).

3.2.1.4. Su ürünleri

Türkiye geneli göre Muğla ili su ürünleri ve hayvansal mamuller ihracatında üçüncü sırada yer almakta olup, Muğla'dan gerçekleştirilen 296 milyon dolar değerindeki su ürünleri ve hayvansal mamuller ihracatının tamamına yakını kültür balığıdır. Su ürünleri ve hayvansal mamuller ihracatında ilk iki sırada yer alan İstanbul ve İzmir'in açık deniz kültür balığı yetiştiriciliği için çok fazla uygun alanının olmadığı düşünüldüğünden Muğla ilinin su ürünleri ihracatında lider konumda olduğu gözlemlenmiştir.

2017 yılında Muğla ilinin toplam ihracatının yaklaşık % 73'ünü su ürünleri sektörü tek başına yer almaktadır. Türkiye'deki ilk 1000 ihracatçı içerisinde yer alan Muğla firmalarının üçü su ürünleri sektöründe, diğeri ise mermer sektöründe faaliyet gösteren firmalardan oluşur.

Su ürünleri sektörü Fethiye, Milas ve Bodrum ilçelerinde yoğunlaşmış olup, Milas ve Bodrum'u içine alan Güllük körfezinde offshore kafes balıkçılığı; Milas ilçesine bağlı Ekinambarı, Savran, Yaşyer ve Avşar köylerinde toprak havuzu balık yetiştiriciliği; Fethiye Ören mevkiinde ise alabalık yetiştiriciliği yapılmaktadır.

Tablo 3.7. Muğla'daki İlk 1000 İhracatçı Su Ürünleri Sektörü Firmaları (TİM, 2017).

Ülke Sıralaması	Sektörel Sınıflaması	Firma Ünvanı	İhracat (bin \$)
93	1	KLC Gıda Ürünleri İth.İhr.Ve Tic.A.Ş.(Kılıç Holding)	153.168
196	3	Gümüşdoğa Su Ürün.Üretim İhr Ve İth.Aş	76.819
454	9	Noordzee Su Ürün.İhr.San.Ve Tic.A.Ş.	40.235

Su ürünleri üretim kapasitesinin büyük kısmını Güllük körfezinde yaygınlaşan offshore kafes balıkçılığı yer almakta olup, Milas bölgesinde 20 firma 65 proje ile kültür balığı üretimi yapılmaktadır. Bodrum bölgesinde ise 8 firma 31 proje ile kültür balığı üretimi yapılmakta olup, Offshore kafes kültür balıkçılığı toplam üretim kapasitesi 88.900 ton/yıl olup 2017 yılı üretimi 75.500 ton/yıl olarak meydana gelmiştir.

Toprak havuzlarda deniz balığı yetiştiriciliği yapan işletmeler ise karasal alanda Milas'a bağlı Ekinambarı, Savran, Yaşyer ve Avşar köylerinde yoğunlaşmıştır. Muğla'da proje kapasiteleri yıllık 8.129,5 ton olan 153 toprak havuz işletmesi yer almakta olup, bu işletmelerden 135'i faaliyette bulunmakta ve bu işletmelerin proje kapasiteleri yıllık 7.720 tondan oluşmaktadır. Fethiye Ören'de faaliyet gösteren 55 alabalık yetiştiricilik tesisinin yıllık toplam üretim kapasitesi 8 bin tonun üzerindedir (Kartal, 2018:24).

3.2.2. Turizm

Türkiye'ye en fazla turist gelen iller sırasıyla; İstanbul, Antalya, Muğla, İzmir ve Aydın'dır. Muğla, il genelinde ekonomisi büyük ölçüde turizm sektörüne bağlı olan ve yatak kapasitesiyle bölge ortalamasının üstünde yer alan; Bodrum, Marmaris, Fethiye, Datça, Köyceğiz, Ortaca, Dalaman ilçeleriyle Türkiye'de üçüncü sıradadır.

Tablo 3.8. Muğla İline Gelen Turistlerin Yıllara Göre Dağılımı

2008 -2018 YILLARI ARASINDA MUĞLA İLİ, DENİZ VE HAVA LİMANLARI GÜMRÜK KAPILARINDAN GİRİŞ YAPAN YABANCI TURİSTLERİN YILLARA GÖRE DAĞILIMI											
HUDUT KAPISI	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
DALAMAN HAVALİMANI	1.436.745	1.477.042	1.623.071	1.539.988	1.521.471	1.633.470	1.675.474	1.604.535	927.794	1.150.401	1.523.110
MİLAS-BODRUM H. MARMARİS LİMANI	1.015.564	966.027	985.690	1.011.293	983.581	971.354	947.961	814.814	471.342	483.431	781.277
BOZBURUN LİMANI	-	-	-	7.206	8.038	10.850	0	10.183	10.693	13.692	10.436
BODRUM LİMANI	235.391	211.110	204.090	186.579	203.453	194.594	213.628	141.986	100.391	119.008	141.510
MANTARBURN U LİMANI	-	-	-	124.715	149.202	120.878	125.280	185.831	132.951	128.246	142.635
FETHİYE LİMANI	16.180	13.142	13.739	23.656	23.279	22.922	23.573	20.743	18.573	17.034	23.185
DATÇA LİMANI	11.673	12.240	9.736	8.095	5.817	7.510	15.471	8.472	7.613	8.349	6.803
TURGUT REİSLİMANI	25.666	23.520	25.036	31.983	35.475	40.508	43.828	40.692	30.179	39.566	43.345
GÜLLÜK LİMANI	4.920	2.660	3.048	2.885	2.514	2.132	2.349	2.230	2.634	3.008	2.765
YALIKAVAK LİMANI	712	539	762	423	2.035	4.505	7.855	9.270	7.730	7.448	8.576
TOPLAM	2.967.374	2.892.358	3.092.881	3.183.424	3.132.475	3.222.315	3.302.688	3.081.467	1.822.777	2.089.503	2.805.115
ARTIŞLAR: %	11,62%	-2,53%	6,93%	2,93%	-1,60%	2,87%	2,49%	-6,70%	-40,85%	14,63%	34,25%

BİLGİLER, MUĞLA EMNİYET MÜDÜRLÜĞÜ PASAPORT ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜNDEN VE HAVALİMANLARI YER HİZMET KURULUŞLARI İLE LİMAN BAŞKANLIKLARINDAN SAĞLANARAK MUĞLA İL KÜLTÜR VE TURİZM MÜDÜRLÜĞÜNE KÜBRA KAYRAK TARAFINDAN HAZIRLANMIŞTIR.

BİLGİLER YAZDIRILDIĞI TARİHTEN ÖNCEKİ AYLARI KAPSAR. Yazdırıldığı tarih: 07.01.2019

Muğla'nın, tüm turizm potansiyeline rağmen turizm sektöründe istenilen büyüme ve verime ulaşamamasının nedenleri, güçlü bir işbirliğinin olmaması ve politik konumundan ileri gelmektedir. Muğla'da bulunan birçok sivil toplum kuruluşu, turizm sorunları ve üst makamlarla ilişki kurulması gibi konularda çalışmaktadır. .

Kitlesel turizm eğiliminin olumsuz etkilerinden daha az etkilenen turizm merkezlerinden olan Muğla'da ekolojik turizm potansiyeli de söz konusudur. Muğla'nın toplam yüzölçümünün % 67'si orman alanı, % 21,6'sı da Özel Çevre Koruma Bölgesi içinde olup, il sınırlarında, Orman Bölge Müdürlüğü'ne ait 11 doğa parkı ve 73 mesire yeri ile av turizmine yönelik olarak Yaban Hayatı Geliştirme Sahası bulunmaktadır. Bodrum, Marmaris ve Fethiye'de dalış turizmi, Babadağ'da yamaç paraşütü, Karya ve Likya antik yollarında trekking, Akyaka'da Kitesüf, Dalaman Çayı'nda rafting yapmak mümkündür. Muğla, Letoon ve Xanthos gibi 4336 tescilli taşınmaz kültür varlığına sahip olup, UNESCO Dünya Mirası Listesine dahil edilmiştir.

Muğla'daki ekolojik turizm yapan işletmelerin büyük çoğunluğu Fethiye ilçesinin Faralya ve Kabak koyu ile Yanıklar köyü yakınlarında yaygınlaşmıştır (Sert, 2017:20).

Tablo 3.9. Muğla İli Eko Turizm Potansiyel Alanları

İlçe Adı	Mahalle Adı	Öne Çıkan Potansiyel
Milas	Ortaköy	Arkeolojik Turizm(Labranda Antik Kenti, Merdivenli Kaya Mezarı, Deliktaş), İnanç Turizmi(İkiz Türbe), Jeopark Turizmi
Milas	Bozalan	Doğa Turizmi(Karya Yürüyüş Yolu), Gastronomi Turizmi, Kültür Turizmi(Halicilik)
Yatağan	Turgut	Arkeolojik Turizm(Stratonikeia Lagina Antik Kentleri, Hekate Tapınağı), Jeopark Turizmi
Kavaklıdere	İlçe Merkezi	Kültür Turizmi(Bakırcılık), Mağara Turizmi(Yerküpe Mağarası), Arkeolojik Turizm(Hyllarima, Kyon Antik Kentleri)
Menteşe	Göktepe	Doğa Turizmi(Sarhoş Çayı, Doğa Yürüyüşü), Mağara Turizmi(Haney İni ve Soğuk İni), İnanç Turizmi(Osmanlı Mezarlığı), Gastronomi Turizmi
Menteşe	Kozağaç	Doğa Turizmi(Soğuk Dere), Kamp Turizm(Gökçukur Yaylası), Mağara Turizmi(İncirli İni, Eren Yanı İni, Kara İni)
Ula	Karabörtlen	Doğa Turizmi(Geyik Kanyonu, Doğal Sığınaklar)
Köyceğiz	Pınarköy	Doğa Turizmi(Yuvarlakçay ve Topgözü Kanyonu, Sığıla Ormanı)
Seydikemer	Eşen	Doğa Turizmi(Saklıkent Kanyonu, Eşen Çayı, Likya Yolu), Arkeolojik Turizm(Pınara, Letoon, Sidyma, Tlos Antik Kentleri)

Güney Ege Kalkınma Ajansı'nın desteklemiş olduğu "Muğla İli Kırsal Kalkınma Potansiyelinin Belirlenmesi Projesi"nin raporuna göre, kırsal turizm potansiyeli olan 9 pilot köyde çalışma yapılmıştır. Bu köylere ait olan turizm değerleri incelendiğinde, her köyün farklı turizm değerleri tespit edilmiş ve çalışmada olmayan ancak, turizm değeri yüksek çok sayıda yer olduğu belirtilmiştir (Sert, 2017:20).

3.2.3. Endüstri

Bu bölüm de; madencilik, yenilenebilir enerji ve yat imalatı olarak ele alınmıştır.

3.2.3.1. Madencilik

Muğla'daki imalat sanayi firmalarının % 24,71'i mermer üretimi, % 2,29'u maden ürünlerinden oluşmakta olup, ilk 10 ihracatçı firmanın 4'ü maden firmasından oluşmaktadır.

Muğla'da 68'i ihracat yapmakta olan 108 mermer firmasında 4250 kişi, 10 maden ürünleri firmasında ise 469 kişi çalışmakta olup, ilde üretilen maden ve metallerin farklı illerde kayıtlı firmalar tarafından farklı gümrük kapılarından ihraç edilmesi nedeniyle, ilin gerçek ihracatı belirlenememiştir. Ancak, 2015 verilerince, ihracat 33 Milyon doların üzerindedir (Sert, 2017:14).

Muğla, maden potansiyeli açısından zengin bir ildir. Başlıca maden kaynakları; krom, linyit ve mermerdir. Mermer üretimi ve işletmeciliği, Muğla ekonomisinde önemli bir unsur olup, ilin diğer endüstriyel hammadde kaynakları arasında dolomit, manyezit, kükürt, kireçtaşı, feldispat, diyaspori, kum, çakıl, grafit, çimento bulunmaktadır.

Muğla'da önemli yer altı kaynağı olan linyit; Yatağan, Yeniköy ve Kemerköy termik santrallerinin kömür kaynakları için kullanılmaktadır (GEKA, 2012:24).

Bölgesel teşvik uygulamalarıyla, maden yatırımları ve maden işleme yatırımları bakımından 5. bölge teşvikleri Aydın, Denizli ve Muğla illerinde 1.000.000 TL üzerindeki yatırımlar için gerçekleştirilmektedir. Bu yatırımlara yönelik teşvik belgesi düzenlenmesi için Ekonomi Bakanlığı'na başvuru da bulunmaktadır.

Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından, Muğla, Aydın ve Denizli illerindeki Organize Sanayi Bölgeleri'ndeki yatırımlara % 50-60 arazi indirimi desteği vardır (http://geka.gov.tr/Dosyalar/o_1a5tujsqdt53svh5to1oic6r88.pdf).

Muğla İli İmalat Sanayi Envanterinin 2016 yılı verilerine göre; Muğla'da en aktif sektörlerinden mermer sektöründeki 108 firmadan 46'sı ile maden ürünleri sektöründeki 10 firmadan 4'ünün yeni yatırım planları olduğu belirtilmiştir (Sert, 2017:14).

Tablo 3.10. Muğla İli Maden Potansiyelleri

Maden Potansiyeli	Bulunduğu Alan
Asbest	Köyceğiz-Beyobası, Marmaris-Armutalan
Bakır-Kurşun-Çinko	Bodrum-Karatoprak
Boksit	Yatağan-Meşelik-Kayaderesi-Çaltutmaz-Dededam-Seğdar
Çimento Hammaddeleri	Yatağan-Eskihisar
Demir	Milas-Sakarkaya
Dolomit	Fethiye-İncirköy-Sekiköy, Milas-Ören
Feldispat	Milas-İkiztaş-Çukurköy-Ketendere
Grafit	Milas-Kuşçadağ-Kalemköy-Hasanavku Deresi, Menteşe-Kozağaç
Kalsit	Milas, Yatağan
Kireçtaşı	Yatağan-Aldağ, Milas-Ören-Sekköy
Krom	İl genelinde
Kum-Çakıl	Menteşe, Köyceğiz-Arılarası-Ekşiliyurt
Kükürt	Milas-Karacahisar
Linyit	Milas, Yatağan
Manganez	Fethiye-Gökçeovacık-Akseki-Mendos-Dağdibi, Köyceğiz-Elcik
Manyezit	Dalaman-Kızdan-Damdır
Mermer	Milas-Kozağaç-Güney-Kalınağıl, Kavaklıdere-Salkım-Başalan
Olivin	Köyceğiz
Zımpara-Diyasporit	Yatağan, Milas-İsmaildağı-Bencik-Kayaderesi-Savrandağ

3.2.3.2. Yenilenebilir enerji

GES yatırımcıları açısından cazip hale gelmekte olan Muğla, yıllık 3043 saatlik güneşlenme süresi, 1621 kW/m² küresel radyasyon değerleri, RES yatırımları için potansiyel kurulu 5.170,86 MW güç kapasitesi ve 1.034 km²'den oluşan RES kurulabilir arazisi ile ön plana çıkmaktadır.

Tablo 3.11. Muğla İlindeki Yürürlükte Olan Yenilenebilir Enerji Tesisleri 2016

TESİS TİPİ	TESİS ADETİ	İŞLETMEDEKİ GÜCÜ(MW)	İNŞAA HALİNDEKİ GÜCÜ(MW)
Hidroelektrik Santrali	10	312,24	-
Rüzgar Enerjisi Santrali	9	106	101,8
Güneş Enerjisi Santrali	10	3,24	2

2017 yılından itibaren faal yenilenebilir enerji tesisleri; 10 adet kurulu gücü 312,24 MW HES tesisi, 3 adet kurulu gücü 106 MW RES tesisi, 9 adet kurulu gücü 3,24 MW GES tesisi yer almakta olup, 6 adet kurulu gücü 101,8 MW RES ve 1 adet gücü 2 MW GES tesisi yapımı devam etmektedir.

2017 yılı ilk 6 ayında toplam 72 adet düzenlenen Yatırım Teşvik Belgesinin 38 tanesi toplam kurulu gücü 27 MW olan GES santralleri olup, bu yatırımların tamamlanması sonucu aktif GES santrali sayısında artış sağlanmış olacaktır.

Muğla'nın toplam biyogaz potansiyelinin belirlenmesi amacıyla, 2016 yılı TÜİK verilerine göre, ilde bulunan çiftliklerde kayıtlı büyükbaş, küçükbaş ve kanatlı hayvan sayıları, ilçe bazlı yıllık atık üretim potansiyelleri ile bu atıkların metan ve biyogaz üretim potansiyellerinin hesaplamaları gerçekleştirilmiştir.

3.2.3.3. Yat imalatı

Yat imalatı, değeri 10 Bin Euro'dan 10 Milyon Euro'ya varan geniş bir alanda yer alan sektör olup, ürünün lüks tüketim ürünlerinden olması, katma değeri yüksek ama riski yüksek bir faaliyettir.

Yat limanı sektöründe 15 metre ve üzeri üretim yapan ve marka olmuş firmalar rekabet gücüne sahiptirler. Sektör, krize duyarlı bir sektör olduğundan nitelikli işgücüne ve teknolojik donanımına sahip olunması gerekmekte olup, yat imalatçıları, bunun yanında çekek ve kışlama hizmeti gelirleri elde edilmektedir. Yat sahiplerinin harcamalarındaki en önemli giderler, bakım onarım giderleridir.

Bodrum Yat İmalat Kümesinin tarihi çok eskilere dayanmakta olup, 2007-2009 yıllarında Ekonomi Bakanlığı'nın katkısıyla, Avrupa Birliği tarafından sağlanan destekle yürütülen "Türkiye için Kümelenme Politikasının Geliştirilmesi" projesiyle ülkemizde seçilen 10 pilot kümeden birisidir.

Sektör daha çok Bodrum'da yoğunlaşmış olup üreticilerin % 80'i ihracat yaparak, ihracat yaptıkları ülkelerin % 90'ını Avrupa ülkeleri yer almaktadır.

Türkiye İhracatçılar Meclisi verilerine göre bu sektör, ilin ihracatında 2012-2015 yılları arasında ortalama yıllık 18 Milyon Dolar gibi bir rakamla su ürünleri ve maden ihracatından sonra önemli yere sahiptir

Hazineden Bodrum yat imalatçılarından oluşan 31 üyeli kooperatife yatırım alanı sağlanmıştır.

Milas ilçesi Ören mahallesinde bulunan 283 dekarlık alanda örnek bir üretim modeli olarak; işletmelerin bir arada olduğu rekabetçi, çevreye duyarlı, ortak faaliyetlerde bulunan yeni üretim tesisleri mevcut olup, yıllık 44 Milyon Euro gelir elde edilecek 6 bin kişiye istihdam olanağı yaratılmıştır (Sert, 2017:14).

3.3. Muğla İlinin Kurumlar Vergisi Yüğü

Tablo 3.12. Türkiye’de İllere Göre Kurumlar Vergisi Faal Mükellef Sayıları

	İLLER	ARALIK 2018	OCAK 2019	ŞUBAT 2019	MART 2019	NİSAN 2019	MAYIS 2019	HAZİRAN 2019
01	ADANA	15.465	15.524	15.608	15.728	15.781	15.720	15.732
02	ADİYAMAN	2.300	2.310	2.316	2.328	2.332	2.335	2.343
03	AFYON	4.274	4.285	4.292	4.304	4.327	4.332	4.327
04	AĞRI	1.529	1.521	1.518	1.523	1.528	1.524	1.527
05	AMASYA	1.578	1.577	1.586	1.595	1.602	1.605	1.609
06	ANKARA	88.146	88.137	88.605	89.242	89.739	89.928	90.033
07	ANTALYA	30.086	30.312	30.537	30.864	31.121	31.158	31.230
08	ARTVİN	1.054	1.063	1.064	1.068	1.062	1.058	1.059
09	AYDIN	7.557	7.568	7.610	7.649	7.684	7.709	7.713
10	BALIKESİR	6.377	6.378	6.407	6.456	6.488	6.506	6.517
11	BİLECİK	1.073	1.081	1.089	1.096	1.095	1.091	1.090
12	BİNGÖL	1.525	1.529	1.526	1.530	1.532	1.527	1.510
13	BİTLİS	1.236	1.233	1.245	1.257	1.262	1.269	1.282
14	BOLU	1.997	1.998	2.016	2.030	2.049	2.055	2.059
15	BURDUR	1.887	1.895	1.903	1.913	1.923	1.939	1.938
16	BURSA	30.990	31.098	31.199	31.377	31.567	31.720	31.817
17	ÇANAKKALE	3.637	3.657	3.670	3.705	3.719	3.743	3.745
18	ÇANKIRI	804	806	804	806	804	803	805
19	ÇORUM	2.633	2.644	2.671	2.692	2.715	2.731	2.728
20	DENİZLİ	7.884	7.903	7.927	7.975	8.031	8.037	8.043
21	DIYARBAKIR	7.904	7.911	7.915	7.940	7.981	7.971	7.985
22	EDİRNE	2.511	2.517	2.522	2.528	2.541	2.550	2.554
23	ELAZIĞ	3.344	3.363	3.348	3.354	3.355	3.359	3.368
24	ERZİNCAN	1.115	1.101	1.106	1.113	1.115	1.119	1.117
25	ERZURUM	3.035	3.029	3.035	3.048	3.051	3.055	3.055
26	ESKİŞEHİR	6.760	6.794	6.806	6.832	6.845	6.866	6.884
27	GAZİANTEP	14.670	14.778	14.902	15.070	15.164	15.149	15.210
28	GİRESUN	2.033	2.036	2.046	2.049	2.051	2.055	2.056
29	GÜMÜŞHANE	562	566	566	569	568	572	575
30	HAKKARİ	936	938	939	939	946	948	950
31	HATAY	9.932	10.000	10.031	10.096	10.133	10.151	10.184
32	ISPARTA	2.927	2.943	2.948	2.964	2.977	2.988	2.990
33	İÇEL	15.420	15.515	15.604	15.739	15.856	15.904	15.962
34	İSTANBUL	302.285	303.797	304.759	306.212	307.891	309.203	310.028
35	İZMİR	50.449	50.580	50.810	51.177	51.546	51.740	51.803
36	KARS	818	820	826	833	827	831	827
37	KASTAMONU	1.654	1.654	1.661	1.664	1.662	1.657	1.666
38	KAYSERİ	11.248	11.291	11.354	11.436	11.517	11.565	11.582
39	KIRKLARELİ	2.085	2.101	2.106	2.109	2.118	2.125	2.130
40	KİRŞEHİR	1.042	1.043	1.046	1.052	1.053	1.044	1.046
41	KOCAELİ	17.442	17.527	17.593	17.650	17.744	17.783	17.815
42	KONYA	17.084	17.173	17.265	17.355	17.462	17.495	17.501
43	KÜTAHYA	2.476	2.480	2.481	2.494	2.496	2.497	2.491
44	MALATYA	4.016	4.022	4.046	4.078	4.107	4.113	4.131
45	MANİSA	6.709	6.732	6.754	6.790	6.824	6.868	6.888
46	KAHRAMANMARAŞ	4.899	4.936	4.951	4.988	5.018	5.039	5.036

47	MARDİN	4.542	4.546	4.522	4.534	4.551	4.582	4.601
48	MUĞLA	11.037	11.124	11.172	11.298	11.384	11.467	11.508
49	MUŞ	1.273	1.278	1.287	1.281	1.284	1.290	1.294
50	NEVŞEHİR	2.656	2.675	2.697	2.711	2.729	2.759	2.776
51	NİĞDE	1.491	1.497	1.504	1.509	1.515	1.522	1.528
52	ORDU	2.850	2.855	2.855	2.873	2.876	2.860	2.864
53	RİZE	1.949	1.961	1.962	1.965	1.984	1.993	1.993
54	SAKARYA	6.751	6.784	6.795	6.842	6.878	6.895	6.920
55	SAMSUN	6.692	6.729	6.742	6.766	6.810	6.825	6.840
56	SİİRT	960	964	970	973	972	969	966
57	SİNOP	851	848	855	858	862	863	867
58	SİVAS	3.204	3.214	3.224	3.248	3.258	3.277	3.294
59	TEKİRDAĞ	7.942	7.975	8.018	8.038	8.092	8.135	8.144
60	TOKAT	2.208	2.207	2.220	2.220	2.211	2.207	2.205
61	TRABZON	5.213	5.230	5.247	5.274	5.307	5.306	5.308
62	TUNCELİ	303	301	305	308	312	314	310
63	ŞANLIURFA	7.816	7.833	7.796	7.831	7.863	7.878	7.887
64	UŞAK	2.112	2.122	2.116	2.122	2.135	2.148	2.154
65	VAN	4.935	4.944	4.957	4.966	4.990	4.985	4.989
66	YOZGAT	1.846	1.849	1.847	1.854	1.856	1.854	1.859
67	ZONGULDAK	2.636	2.640	2.654	2.663	2.674	2.668	2.669
68	AKSARAY	2.558	2.567	2.578	2.599	2.614	2.614	2.617
69	BAYBURT	308	310	313	313	315	313	314
70	KARAMAN	1.469	1.470	1.477	1.478	1.489	1.495	1.498
71	KIRIKKALE	1.334	1.339	1.335	1.347	1.352	1.350	1.352
72	BATMAN	3.034	3.014	3.027	3.031	3.045	3.034	3.054
73	ŞIRNAK	2.604	2.629	2.636	2.628	2.630	2.618	2.623
74	BARTIN	659	660	654	658	658	660	661
75	ARDAHAN	281	282	283	282	285	280	277
76	IĞDIR	869	872	879	884	880	888	888
77	YALOVA	2.347	2.374	2.383	2.407	2.428	2.445	2.454
78	KARABÜK	1.246	1.241	1.244	1.250	1.246	1.259	1.261
79	KİLİS	778	774	756	759	766	768	770
80	OSMANİYE	2.071	2.077	2.072	2.082	2.096	2.088	2.089
81	DÜZCE	2.409	2.420	2.434	2.456	2.469	2.484	2.497
	TOPLAM	806.622	809.771	812.829	817.525	822.025	824.530	826.272

https://www.gib.gov.tr/sites/default/files/fileadmin/user_upload/VI/AIGMS/2019/TABLO_10.xls.htm

Türkiye’de illere göre kurumlar vergisi faal mükellef sayıları incelendiğinde; 2019 haziran ayı verilerine göre toplam mükellef 826.272’dir. En az mükellef sayısı, 277 ile Ardahan ilinde olup en fazla ise 310.028 ile İstanbul ilindedir. Muğla ilinde faal kurumlar vergisi mükellef sayısı 2019 haziran ayı verilerine göre 11.508’dir ve 2018 aralık ayına göre 471 artış göstermiştir.

Tablo 3.13. 2017 Vergilendirme Dönemi Kurumlar Vergisi Muğla İlk 100 Sıralaması

2017 VERGİLENDİRME DÖNEMİ KURUMLAR VERGİSİ MUĞLA İLK 100 SIRALAMASI			
No	Vergi Dairesi	Mükellef	Tahakkuk
1	Bodrum	KILIÇ DENİZ ÜRÜNLERİ ÜRETİMİ İHRACAT İTHALAT VE TİCARET A.Ş.	20.322.002,59
2	Milas	GÜLLÜK MANDALYA TUR.VE LİMAN HİZ. A.Ş.	18.501.438,29
3	Milas	GÜMÜŞDOĞA SU ÜRÜNLERİ ÜRETİM İHRACAT VE İTH. A.Ş.	13.696.830,03
4	Yatağan	MİKROMAN MADEN SANAYİ VE TİC. A.Ş.	13.418.144,96
5	(*)	(*)	(*)
6	Yatağan	DEMİRCİOĞLU MERMERSANAYİ TİC.TAAH.LTD.ŞTİ.	2.767.480,86
7	Bodrum	BAFA SU ÜRÜNLERİ YAVRU ÜRETİM MERK.SAN.TİC.A.Ş.	2.161.698,77
8	(*)	(*)	(*)
9	Marmaris	ÜNLÜ OTELCİLİK TUR.TİC.TAR.HAYV.İNŞ.İTH.İHR.A.Ş.	1.457.227,14
10	(*)	(*)	(*)
11	Milas	DEFNE-TUR SU ÜRÜNLERİ ÜR.İTH.İHR.SAN VE TİC.LTD.ŞTİ	1.370.088,27
12	(*)	(*)	(*)
13	Marmaris	NETSEL TURİZMYATIRIMLARI A.Ş.	1.241.111,59
14	Marmaris	MARMARİN TUR.TİC.SAN.A.Ş.	1.222.100,84
15	(*)	(*)	(*)
16	(*)	(*)	(*)
17	Yatağan	DUMANLAR MERMER İHR.İTH.SAN. VE TİC.LTD.ŞTİ.	1.058.364,80
18	Dalaman	ACARLAR TİCARET SANAYİ VE TURİZM A.Ş.	1.006.335,78
19	(*)	(*)	(*)
20	Milas	YÜKSELPET PETROL ÜRÜNLERİ OTOMOTİV İNŞAAT TAAHHÜT TARIM ÜRÜNLERİ TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ	940.014,16
21	Ortaca	BİLİCANLAR GIDA MAD.İN.NAK.O. KOM.AKY. LİKİTH.İHR.SAN.TİC.VE T	928.809,16
22	(*)	(*)	(*)
23	Fethiye	BELCEKIZ OTELCİLİK VE TURİZM A.Ş.	861.202,85
24	Fethiye	MEDCEZİR OTOMOTİV SAN.TİC. A.Ş.	860.167,45
25	Milas	GÜNDOĞDU SU ÜRÜN. ÜRETİM VE PAZ.SAN.VETİC.LTD.ŞTİ	749.203,19

26	(*)	(*)	(*)
27	(*)	(*)	(*)
28	(*)	(*)	(*)
29	Menteşe	AK-TUR TURİZM VE ENDÜSTRİ A.Ş.	580.514,87
30	Fethiye	DOMANIÇ TUR.İNŞ.TAR.ÜR.VE OTO SN.TİC.İTHİHR.A.Ş.	576.438,50
31	(*)	(*)	(*)
32	Bodrum	B G İNŞAAT MÜH. EMLAK TUR.DAN.PAZ.SAN.VE TİC.LTD.Ş	559.826,33
33	Milas	MİLAS İLÇESİ SÜT ÜRETİCİLERİ BİR.İKTİŞLETMESİ	554.700,08
34	Marmaris	ALTUNTAŞ OTELCİLİK TURZM.İNŞ.İTH.İHR.SANVE TİC.LTD.ŞTİ.	549.000,48
35	Fethiye	GÜNŞO ENERJİ ANONİM ŞİRKETİ	542.767,31
36	Bodrum	PAŞALILAR PETROL SANTURİZM VE PAZARLTİC.LTD.ŞTİ.	538.654,98
37	Yatağan	ÜÇTAŞ MERMER İNŞAATVE NAKLİYAT SAN.TİC.LTD.ŞTİ.	525.388,03
38	Menteşe	GÜRŞOY TURİZM İNŞAATYATIRIM VE İŞL.TİC.LTD.ŞTİ.	519.886,61
39	Yatağan	DEMİRCİOĞLU İKİ MER.OTO AL. SAT.İNŞ.TAAHTUR.PAZ.SAN.TİC.LTD.	481.341,73
40	Milas	SOLMAZ GURUP İNŞ.MİMEMLAK YAT.TUR.YAPETROL ÜRÜNL.LTD	479.980,38
41	Bodrum	HALİKARNAS ÖZEL SAĞLHİZM.VE SAĞLIK MALZ.SANAYİ VE TİCARET AŞ	465.215,77
42	Fethiye	KÖRFEZ HARİTACILIK VE PLANLAMA LTD.ŞT.	463.150,65
43	Marmaris	MARMARİS LİMAN İŞLETMECİLİĞİ A.Ş.	461.239,78
44	Dalaman	MUSLULAR SANAYİ TİCARET VE TURİZM LTD.ŞTİ	460.678,23
45	Menteşe	ONGUN EMGİN GIDA DAĞITIM PAZARLAMA TURİ.SAN.TİC.LTD.ŞTİ.	456.909,29
46	Marmaris	ART MARMARİS TURİZM YATIRIM VE İŞL A.Ş	455.530,37
47	(*)	(*)	(*)
48	Fethiye	TUFAN EMLAK İNŞ.TAAHTURZ. AKARY.TAŞ.SAN.VE TİC.LTD.ŞTİ.	442.097,85
49	Bodrum	ÖNDERLER İNŞ.TAAH.SAN.TİC.TURİZM VEPAZ.A.Ş.	442.084,55
50	(*)	(*)	(*)
51	Bodrum	EGEÇELİK METAL TURİZREK GİD EML İTH İHRASAN TİC LTD ŞTİ	440.353,06
52	(*)	(*)	(*)
53	Bodrum	DEN-GE MÜH.İNŞ.TA.AĞIŞL. EML.TUR.İHR.VE İTH.TİC.LTD.ŞTİ.	416.436,92
54	Fethiye	BÜTAR TURİZM TİCARETLTD.ŞTİ.	400.271,70

55	Marmaris	TROPİKAL TURİZM VETİC. A.Ş.	397.012,10
56	Yatağan	HÜRTUR MAD.NAK.HAF.İNŞ.PET. ÜR.TAH.İTH.İHR.TUR.TİC.LTD.ŞTİ.	393.355,55
57	Marmaris	MARMARİS YAPI İNŞ.TATUR.İTH.İHR.TİC.LTD.ŞTİ.	391.760,22
58	Milas	KLC GIDA ÜRÜNLERİ İTİHR.VE TİC. A.Ş.	386.675,18
59	(*)	(*)	(*)
60	(*)	(*)	(*)
61	Milas	S-M YILDIZ TİCARET OTOM.NAK.HAYV. PET.İNŞİTH.VE İHR.LTD.ŞTİ.	364.885,53
62	Yatağan	KOÇAR MERMER SAN.TİC.AŞ.	362.801,30
63	Menteşe	MGE AKARYAKIT NAKLİYAT TURİZM İNŞAAT OTOMOTİV MERMER GIDA SAN.VE TİC.LTD.ŞTİ.	345.532,21
64	(*)	(*)	(*)
65	(*)	(*)	(*)
66	Marmaris	ÇAĞLAR TEKNOLOJİ SANAYİ TİC.A.Ş.	331.753,21
67	(*)	(*)	(*)
68	Fethiye	BAHADIR İNŞ.TAAH.TİCLTD.ŞTİ.	327.448,13
69	(*)	(*)	(*)
70	(*)	(*)	(*)
71	(*)	(*)	(*)
72	Bodrum	MEMEDOF TURZ BALIKÇI İNŞ TİC İTH İHRLİMİTED ŞİRKETİ	320.044,91
73	(*)	(*)	(*)
74	(*)	(*)	(*)
75	Bodrum	ÖNDERLER KONUT VE YAPI MLZ.PAZ.İNŞ.NAK.A.Ş.	311.747,50
76	Bodrum	MİMOZA RESTAURANT YATÇILIK DAN.İNŞ.TEKSTİL EML.İTH.İ	306.550,64
77	Milas	YÜKSELLER PETROL ÜR.SAN.VE TİC.LTD.ŞTİ.	302.831,63
78	Marmaris	ÖZMET MAKİNA TİC VESAN LTD ŞTİ	302.458,97
79	Menteşe	YATU OTOMOTİV TİC. SAN. VE İNŞ.A.Ş.	297.909,01
80	Marmaris	ŞAH PETROL TURİZM İNŞAAT VE TİC A.Ş.	296.732,80
81	Milas	AKYOL SU ÜRÜN. ÜRTAŞ.KOM. İTH.İHR.PAZ.SAN. VE TİC.LTD.ŞTİ.	289.897,66
82	Marmaris	ARENA İNŞAAT MÜHENDİSLİK MİM.TUR.TİC.LTD.ŞTİ.	289.446,83
83	Marmaris	MARMARİS YAT MARİN TUR.SAN. VE TİC.A.Ş.	286.781,21

84	Yatağan	YÖNFAŞ PETROL MÜH.MİMAR İNŞ.NAK. TAAH. TURTİC.MAD.İTH.SAN.LTD	286.587,26
85	Milas	ÖNERLER HASAT OTO MOTORLU TAŞ.TAR.MAK.DEİM.SAN.VE TİC.LTD.ŞT	278.987,93
86	Bodrum	ATLAS CAPITAL DANIŞMANLIK VE YATIRIM ANONİM ŞİRKETİ	277.360,93
87	Ortaca	ÖZALP BİLGİ ÖZEL EĞİTİM HİZ. TİC.LTD.ŞTİ.	275.627,53
88	(*)	(*)	(*)
89	Milas	ÖZKAN-PEN İNŞ.TAAH.PLAST.DOĞ.NAK. PAZ.HAF.SU ÜR.İTH.İHR.SAN.TİC.LTD.ŞTİ.	267.088,03
90	(*)	(*)	(*)
91	Bodrum	ŞAH SULTAN TURİZM OTELCİLİK SANAYİ VE TİCARET ANONİM ŞİRKETİ	264.009,96
92	(*)	(*)	(*)
93	Yatağan	KAR MADEN PETROL TURİZM SANAYİ HAFRİYAT NAKLİYE VE TAAHHÜT TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ	262.903,32
94	Menteşe	AK-YAPI İNŞAAT TAAHHÜT BETON ELEMANLARISAN.VE TİC.LTD.ŞTİ.	262.259,16
95	Bodrum	SALMAKİS TURİZM YATIRIM VE TİCARET ANONİM ŞİRKETİ	261.789,05
96	Bodrum	LINK YEM İNŞAAT İTHALAT İHRACAT SANAYİ TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ	252.594,91
97	Marmaris	MARMARİS TURKUVAZ ORGAN GIDA KUY İNŞ PAZTURZ İHR İTH LTD ŞTİ	250.850,20
98	(*)	(*)	(*)
99	(*)	(*)	(*)
100	Yatağan	İLTUR NAKLİYE PETROLTURZ.TİC.İNŞ. MADENCLTAAH.PAZ.LTD.ŞİRKETİ	246.082,29

(*) Bilgileri Açıklanmayan Mükellefler

(http://www.mvdb.gov.tr/sites/default/files/zzz_xx_2_kurumlar_v._0010_2017_vd_ilk_100_web.xls.pdf)

Muğla ili; Türkiye genelinde, su ürünleri ve hayvansal ürünler ihracatında üçüncü sırada yer almaktadır. 2017 verilerine göre; Muğla'nın toplam ihracatının yaklaşık % 73'ünü su ürünleri sektörü oluşturmaktadır. Su ürünleri üretiminin büyük bir kısmı, Güllük Körfezi'nde yoğunlaşan offshore kafes balıkçığından sağlanmaktadır.

2017 vergilendirme dönemi incelendiğinde; ilk dört mükelleften, birinci ve üçüncü sırada su ürünleri ihracatı yapan mükelleflerin yer aldığı, ikinci sırada yat limanı

hizmetleri, dördüncü sırada ise maden sanayi ticareti yapan mükelleflerin bulunduğu görülmektedir.

En çok kurumlar vergisi ödeyen mükellefin, yaklaşık 20 milyon TRY ile Kılıç Deniz Ürünleri Üretimi İhracat İthalat ve Ticaret A.Ş. olduğu, ikinci sırada yaklaşık 18 milyon TRY ile Güllük Mandalya Tur.ve Liman Hiz. A.Ş.'nin, üçüncü sırada yaklaşık 13 milyon TRY ile Gümüşdoğa Su Ürünleri Üretim İhracat ve İth. A.Ş.'nin ve dördüncü sırada yine yaklaşık 13 milyon TRY ile Mikroman Maden Sanayi ve Tic. A.Ş.'nin yer aldığı görülmektedir. Bunların dışındaki mükelleflere bakıldığında, en yüksek tahakkuk miktarının yaklaşık olarak 3 milyon TRY olduğu, ve diğer mükelleflerin de bu miktarın oldukça altında olduğu gözlenmiştir.

Vergi yükü açısından değerlendirme yapıldığında, Muğla'da su ürünleri, yat limanı hizmetleri ve maden sanayi dışında vergi ödeyen firmaların ödedikleri tutarların oldukça düşük olduğu belirlenmiş olup, genel olarak vergi yükünün, Muğla ekonomisinde fazla bir etkisinin olmadığı söylenebilir.

Muğla'daki vergi gelirlerinin artırılması için; turizm, su ürünleri, yat limanı hizmetleri ve mermer sanayinin iyileştirilmesi ile yatırımları arttırıcı yönde teşviklerin sağlanması gerekmektedir. Bunun yanı sıra, kayıt dışı şirketleşmeyi önleyici tedbirler alınmalıdır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye’de kurumlar vergisi işletmeler üzerinde bir yük oluşturmakta olup, yapılan çalışmada bu durumun Muğla ekonomisine etkisi ele alınmıştır.

Birinci bölümde; verginin amaçlarına, türlerine ve işletmeler üzerindeki etkileri ile vergi yükü kavramlarına, Türkiye’deki vergi yüküne değinilmiştir. Kurumlar vergisi 2017 yılının ilk sekiz aylık dönemine göre % 21,1 artmış ve imalat, finans ve perakende sektörleri bu artışta önde gelmiştir. Bu dönemde alınan KDV gelirleri de 2017 yılının aynı dönemine göre yüzde % 12,2 artış göstermiş olup, ılımlı iç talep ile fiyatlar genel seviyesindeki artışların KDV matrahını arttırmasında etkili olmuştur.

İkinci bölümde ise; kurumlar vergisi, tespiti ve kurumlar vergisiyle gelir vergisi arasındaki ilişki üzerinde durulmuştur. Kurumlar, gelir vergisine de tabi olduklarından, kurum karlarının iki kez vergilendirilmesi söz konusudur. Dağıtılan karların çifte vergilenmesine neden olacak durum, kurumlara ilave vergi yükü oluşturmaktadır. Kar dağıtımını yapan kurum, nakit ya da hesabın ödendiği kar payları üzerinden stopaj yaparak, takip eden ayın 20. günü mesai bitimine kadar ödeme yapmalıdır.

Son bölüm de ise Muğla ekonomisi ayrı ayrı incelenmiş, 2017-2018 verileri toplanarak Muğla ekonomisi hakkında değerlendirme yapılmıştır. 2017 verilerine göre ilk 100 şirket üzerinden değerlendirme yapılarak, kurumlar vergisi açısından incelenmiştir.

Muğla ekonomisinde turizm ve tarım önceliklidir. Enerji ve madencilik tesisleri dışında sanayiye dönük büyük girişimler yoktur. İlin ticari yapısına egemen olan ürünler, gelişen teknoloji sonucu aile tipi ziraat ve ticaret anlayışını değiştirme sürecinde olup, Bodrum, Marmaris, Fethiye ve Datça gibi sahil ilçelerinde; turizm, hediyelik eşya ve gıda maddeleri ticaretinden oluşmaktadır. Milas, Yatağan ve Dalaman gibi büyük sanayi kuruluşlarının yer aldığı ilçeler, talep artışı olan mallar ile ticaret yapısını biçimlendirmişlerdir.

Muğla yüzölçümü ve toplam kıyı uzunluğu bakımından oldukça önemlidir. İklimi, doğal tarihi ve barındırdığı kültürel varlıkları ile zengin bir turizm imkânı oluşturur.

2 uluslararası havaalanı, 5 limanı, 24 bakanlık ve belediye belgeli marinası ile geniş ulaşım olanaklarına sahip olup, 2018 yılında 2.805,115 turisti ağırlamış yaklaşık 2,5 milyar dolar turizm geliri elde etmiştir.

2008-2018 yılları arasında gelen yabancı turist sayılarını incelediğimizde 2016 yılında 2015 yılına göre % -40,85'lik bir azalma olduğu görülmektedir. 24 Kasım 2015 yılındaki Rusya savaş uçağının düşürülmesi, gelen turist sayısını etkilemiştir. 2017 yılında ise % 14,63 artışla turist sayısı artmıştır.

Muğla ili, konumu ve kıyıları bakımından Türkiye turizmde üçüncü sırada yer alır. Tüm turizm potansiyeline rağmen, turizm sektöründe istenilen büyüme verimine ulaşamamıştır. Nedenleri arasında politik konumu, turizmde güçlü bir yapı olmaması, yeterli teşvik ve kaynak ayrımı olmaması etkilidir. Deniz, kum, güneş dışında ilde çeşitli turizm kaynakları da mevcuttur. Yayla, dağ, mağara, kayak, golf, kongre ve rafting turizmleri yaygınlaşmaktadır.

İl genelindeki tarım alanlarının yarısını zeytin üretimi kapsar. Zeytin, ilin organik tarımsal üretiminde en önemli üründür. Zeytin üretimi yaygın olmakla birlikte organik tarım yapan işletmelerin % 64'ü aktif olup, bunların sadece % 21'i ihracat yapmaktadır.

Sebze üretiminde en fazla ürün olan örtü altı sofralık domates, (% 67) Seydikemer ve Fethiye ilçelerinde yaygınlaşmaktadır. 2010-2017 yılları arasındaki veriler incelendiğinde örtü altı domates üretim miktarı artmıştır.

2017 yılı meyve üretim değerleri incelendiğinde ise nar Seydikemer ve Ortaca (% 91), washington portakal üretimi Köyceğiz (% 68), badem Datça (% 53), zeytinyağı Milas (% 44) oranında gerçekleşmiştir.

Tamamı doğadan toplanan; defne, kekik, sığla yağı, kuzu göbeği mantarı, çam fıstığı gibi tıbbi aromatik bitki potansiyelleri yeteri kadar kullanılmamaktadır. Bu alanlara daha fazla önem verilmesiyle, üretim ve ihracat da artış gösterecektir.

2010-2017 yılları arası büyükbaş hayvan sayısı % 48,5 artış göstermiştir. Ancak 2014 yılında 2013 yılına göre toplam büyükbaş hayvan sayısı yaklaşık % 6 azalmıştır. Yaygın olan büyükbaş hayvan çeşitleri; sığır (kültür), sığır (melez), sığır (yerel)dir.

Küçükbaş hayvan sayısında 2010-2014 yılları arasında yerli koyunda % 83'lük, kıl keçisinde % 84'lük, merinos koyunda % 98'lik artış olmuştur. 2014-2017 yılları arasında ise küçükbaş hayvan sayısı genel olarak azalmıştır.

2010-2017 döneminde Muğla'daki arı kovana sayısında % 49'luk, bal üretiminde ise % 145'lik bir artış gerçekleşmiştir. Bal üretim miktarı ise 15.000 tonu geçmiştir. Çam balıyla meşhur Marmaris ilçesi dâhil olmak üzere Milas, Köyceğiz ve Ula'da da bal üretimi yapılmaktadır. İşletme sayılarını ve ihracatı geliştirerek bal üretiminde markalaşmaya gidilmelidir.

Muğla, Türkiye genelinde su ürünleri ve hayvansal ürünler ihracatında üçüncü sırada yer alır. Bunların başında ise kültür balıkçılığı gelmektedir. 2017 verilerine göre ilin toplam ihracatının % 73'ünü su ürünleri tek başına karşılamaktadır.

İl genelinde çeşitli maden kaynakları bulunmakta olup, başlıcaları krom, linyit, mermerdir. İmalat sanayi firmalarının % 24.71'i mermer üretimi, % 2.29'u maden üretimi yapmaktadır.

Muğla'da 68'i ihracat yapan 108 mermer firmasında 4.250 kişi, 10 maden ürünleri firmasında 469 kişi çalışmakta olup, ilde üretilen maden ve metallerin farklı illerde kayıtlı firmalar tarafından farklı gümrük kapılarından ihraç edilmesinden dolayı, ilin gerçek ihracat rakamı belirlenememiştir.

Muğla ili, GES yatırımcıları açısından cazip hale gelmektedir. Yıllık 3043 saatlik güneşlenme süresi 1621 KW/m² küresel radyasyon değerleri, RES yatırımları için potansiyel kurulu 5.170 MW güç kapasitesi ve 1034 km²'den oluşan RES kurulabilir arazi ile ön plana çıkmaktadır.

Yat limanı sektöründe, 15 metre ve üzeri üretim yapan marka olmuş firmalar rekabet gücüne sahiptir. Sektör krize duyarlı olup nitelikli iş gücüne ve teknolojik donanıma

sahip olunması gerekir. Sektör daha çok Bodrum ilçesinde yoğunlaşmıştır. Üreticilerin % 80'i ihracat yapmakta ve ihracat yaptıkları ülkelerin de % 90'ını Avrupa ülkeleri oluşturmaktadır.

Avrupa Birliği destekli projelerin de katkısıyla arıcılığın geliştirilmesi, yat limanlarıyla ilgili düzenlemelerin yapılması, mermercilik ve zeytincilikten daha üst düzeyde yararlanılması ve elverişli tarım arazilerinden daha fazla verim elde edilmesi için çalışmaların yapılması gerekir.

Muğla'da 2017 vergilendirme dönemi incelendiğinde; ilk dört mükelleften, birinci ve üçüncü sırada su ürünleri ihracatı yapan mükelleflerin yer aldığı, ikinci sırada yat limanı hizmetleri, dördüncü sırada ise maden sanayi ticareti yapan mükelleflerin bulunduğu görülmektedir. İlk dört mükellefin ödedikleri tahakkuk rakamlarının 20 milyonla 13 milyon arasında olduğu, diğer firmaların ödedikleri tahakkuk tutarlarının ise 3 milyonun altında olduğu görülmektedir.

Muğla, turizm cenneti olmasına rağmen turizm işletmelerinin ödediği tahakkuk tutarlarının yüksek olmadığı dikkat çekmektedir. Bunun başlıca nedeni turizm işletmecilerinin ana şirketlerinin başka ilde olması ve buldukları ilde vergiye tabi olmalarıdır. Bu da Muğla'daki vergi gelirini düşürücü bir nedendir.

Genel olarak; il genelinde vergi yükünün Muğla ekonomisinde fazla bir etkisi olmadığı söylenebilir. Vergi gelirlerinin artırılması için; su ürünleri, turizm, yat limanı hizmetleri ve mermer sanayinin iyileştirilmesi ile yatırımları arttırıcı yönde teşviklerin sağlanması gerekir. Ayrıca kayıt dışı şirketleşmeyi de önleyici tedbirler alınmalıdır.

KAYNAKLAR

- Batirel, ÖF. (1976). *Kamu Maliyesi Teorisine Giriş*, İstanbul: Met-er Matbaası.
- Bilici, N. (2000). *Vergi Hukuku Genel İlkeleri*, Ankara: Yargı Yayınevi.
- Büyükçulcu, U., (2006), *Kurumlar Vergisinin Şirketlerdeki Vergi Yükü Üzerine Bir Değerlendirme Isparta Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, SDÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, s. 4-81.
- Büyükkaplama, F., (2017), *Vergi Yükü ve Türkiye’de Vergi Yükü Dağılımı*, Tezsiz Yüksek Lisans Projesi, MSKÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla, s. 10-23.
- Güney Ege Kalkınma Ajansı, (2012), *Güney Ege Bölgesinde Madencilik Sektöründe Sağlanan Destekler Bilgi Notu*, Muğla: Muğla Yatırım Destek Ofisi.
- İşler, H. (2010), *Türkiye’de Sermaye Şirketleri Üzerindeki Kurumlar Vergisi Yükü ve OECD Ülkeleri ile Karşılaştırılması*, İzmir.
- Kartal, MY., (2018), *Muğla Tarım ve Hayvancılık Sektör Yatırım Raporu*, Muğla: Muğla Yatırım Destek Ofisi.
- Kavak, F., (2008), *İşletmelerde Hukuki Yapının Belirlenmesinde Verginin Rolü*, Yüksek Lisans Tezi, GÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, s. 6.
- Kavuran, F. (2009), *İşletmelerdeki Vergi Yükünün Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkileri*, Ankara.
- Kırbaş, S. (1998), *Türk Vergi Sisteminin Sorunları ve Öneriler*, İstanbul: Marmara Üniversitesi, Maliye Araştırma ve Uygulama Merkezi.
- Nadaroğlu, H. (2000). *Kamu Maliyesi Teorisi*, İstanbul: Beta Yayınları.
- Öner, E. (2017). *Vergi Hukuku*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Sarıçimen, G., (2017), Türkiye’de Kurumlar Vergisinin Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisine İlişkin Ampirik Bir Çalışma, Yüksek Lisans Tezi, EOÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir, s. 19-26.

Sert, M., (2017), Muğla İş ve Yatırım Ortamı, Muğla: Muğla Yatırım Destek Ofisi.

Süngü, Y. (2006), Ülkemizde Ücret Üzerindeki Mali Yükümlülükler ve Bunların AB-OECD Ülkeleri ile Karşılaştırması. Sosyal Güvenlik Dünyası, 53-58.

Şeker, S. (1997), Türkiye’de Ücretliler Üzerindeki Vergi Yükü, Ankara: Türk Harb-İş Sendikası.

Şenyüz, D. (2001). Türk Vergi Sistemi, Bursa: Ezgi Kitabevi.

Turhan, S. (1979). *Vergi Teorisi*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayını.

http://geka.gov.tr/Dosyalar/o_1a5tujsqdt53svh5to1oic6r88.pdf

(Erişim:12.04.2019).

http://dergiler.sgb.gov.tr/calismalar/maliye_dergisi/yayinlar/

(Erişim:17.04.2019).

http://www.mvdb.gov.tr/sites/default/files/zxx_xx_2_kurumlar_v._0010_2017_vd_ilk_100_web.xls.pdf (Erişim:17.04.2019).

[mugla.gov.tr](http://www.mugla.gov.tr) (Erişim:18.04.2019).

<http://www.mugla.tarimorman.gov.tr> (Erişim:19.04.2019).

www.tuik.gov.tr (Erişim:19.04.2019).

www.tim.org.tr (Erişim:19.04.2019).

https://www.gib.gov.tr/sites/default/files/fileadmin/user_upload/VI/AIGMS/2019/TABLO_10.xls.htm (Erişim:14.07.2019).

ÖZ GEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : DİLEK KÖSEOĞLU

Doğum Yeri : MUĞLA

Doğum Tarihi : 01.01.1987

Medeni Hali : EVLİ

EĞİTİM BİLGİLERİ

LİSANS : MUĞLA ÜNİVERSİTESİ (İKTİSAT) – 2010

LİSE : MUĞLA TURGUT REİS LİSESİ (SÜPER LİSE) – 2005

MESLEKİ BİLGİLER

BANKACILIK : Gişe Görevlisi (2012–2013)

BANKACILIK : Satış Yöneticisi (2013–Halen devam ediyor)